

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POLITICKÉ SYSTÉMY NĚMECKY MLUVÍCÍCH ZEMÍ

Autor práce: Petra Kovandová
Studijní obor: Regionální studia
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Magdalena Malechová, Ph.D.
Katedra: Katedra společenských věd

2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Velmi děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Magdaleně Malechové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

KOVANDOVÁ, P. *Politické systémy německy mluvících zemí: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2012. 72 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Magdalena Malechová, Ph.D.

Klíčová slova: komparace, německy mluvící země, orgány politické moci, politický systém, stranický systém, ústava.

Bakalářská práce komparuje politické systémy německy mluvících zemí, kterými jsou Německo, Rakousko, Švýcarsko, Lucembursko a Lichtenštejnsko. Analyzuje historický vývoj každé země až po současnou politickou situaci. Při komparaci některých historicko-politických událostí se nacházejí mezi zeměmi shody. V historickém vývoji se každý konkrétní politický systém něčím odlišuje. Každý stát má rozdílné státní zřízení a nesterilný způsob ve fungování jednotlivých orgánů politické moci. Práce podrobně rozebírá vnitřní politiku jednotlivých států. Zabývá se zejména jednotlivými orgány a institucemi výkonné, zákonodárné a soudní moci. Klade důraz na jejich pravomoci, stranické složení a na jejich postavení v politice. V neposlední řadě zkoumá volební systém, principy jeho fungování a stranický systém z hlediska významu, politické orientace stran a jejich zastoupení v parlamentu. Na závěr hloubkově srovnává politické systémy Německa a Rakouska.

ABSTRACT

KOVANDOVÁ, P. *Political systems of German speaking countries: Bachelor thesis.* České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2012. 72 p.
Supervisor: Mgr. Magdalena Malechová, Ph.D.

Key words: comparison, German speaking countries, authorities of political power, political system, political party system, constitution.

This bachelor thesis compares political systems of the following German speaking countries: Germany, Austria, Switzerland, Luxembourg and Liechtenstein. It analyzes the historical development of each country to the current political situation. The comparison of certain historical and political events shows some similarities of the researched countries. In the historical development, each specific political system shows some differences. Each country has different government system and varies in functioning of individual political power authorities. The thesis analyzes internal politics of each individual state in detail. It focuses on individual authorities and institutions of executive, legislative and judicial power. It emphasizes their competence, political composition and position in politics. Last but not least it researches the electoral system, its principles of functioning, and political party system, in terms of importance, political orientation of parties and their representation in parliament. In conclusion it deeply compares political systems of Germany and Austria.

OBSAH

ÚVOD	10
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	12
2 POLITICKÝ SYSTÉM NĚMECKA	14
2.1 Historicko-politický vývoj	14
2.2 Ústava (Základní zákon)	16
2.2.1 Principy ústavy	17
2.2.1.1 <i>Princip demokratického státu</i>	17
2.2.1.2 <i>Princip právního státu</i>	18
2.2.1.3 <i>Princip sociálního státu</i>	19
2.2.1.4 <i>Princip spolkového státu</i>	19
2.3 Orgány politické moci	20
2.3.1 Výkonná moc	20
2.3.1.1 <i>Spolkový prezident</i>	20
2.3.1.2 <i>Spolková vláda a Spolkový kancléř</i>	21
2.3.2 Zákonodárná moc	22
2.3.2.1 <i>Spolkový sněm</i>	22
2.3.2.2 <i>Spolková rada</i>	24
2.3.3 Soudní moc	25
2.3.3.1 <i>Spolkový ústavní soud</i>	25
2.3.4 Územní správa a samospráva	25
2.4 Volební systém	26
2.5 Politické strany	26
2.5.1 Křesťansko-demokratická unie (CDU)	27
2.5.2 Křesťansko-sociální unie (CSU)	28
2.5.3 Sociálně demokratická strana (SPD)	28
2.5.4 Svobodná demokratická strana (FDP)	29
2.5.5 Strana zelených (Die Grünen)	30
3 POLITICKÝ SYSTÉM RAKOUSKA	31
3.1 Historicko-politický vývoj	31

3.2	Ústava.....	32
3.2.1	Principy ústavy.....	33
3.2.1.1	<i>Princip demokratického státu</i>	33
3.2.1.2	<i>Princip republikánského státu</i>	33
3.2.1.3	<i>Princip spolkového státu</i>	34
3.2.1.4	<i>Princip právního státu</i>	34
3.2.1.5	<i>Liberální princip</i>	34
3.2.1.6	<i>Princip dělby moci</i>	34
3.3	Orgány politické moci.....	35
3.3.1	Výkonná moc	35
3.3.1.1	<i>Spolkový prezident</i>	35
3.3.1.2	<i>Spolkový kancléř a spolková vláda</i>	36
3.3.2	Zákonodárná moc.....	36
3.3.2.1	<i>Národní rada</i>	37
3.3.2.2	<i>Spolková rada</i>	37
3.3.3	Soudní moc	38
3.3.4	Ombudsman	38
3.3.5	Územní správa a samospráva.....	39
3.4	Volební systém.....	39
3.5	Politické strany.....	40
3.5.1	Sociálnědemokratická strana Rakouska (SPÖ).....	41
3.5.2	Lidová strana Rakouska (ÖVP)	41
3.5.3	Svobodná strana Rakouska (FPÖ)	42
3.5.4	Strana zelených (Die Grünen).....	42
4	POLITICKÝ SYSTÉM ŠVÝCARSKA	43
4.1	Historicko-politický vývoj	43
4.2	Ústava.....	44
4.3	Orgány politické moci.....	45
4.3.1	Výkonná moc	45
4.3.1.1	<i>Spolková rada</i>	45
4.3.1.2	<i>Spolkový prezident</i>	46

4.3.2	Zákonodárná moc.....	46
4.3.2.1	<i>Spolkové shromáždění</i>	46
4.3.2.2	<i>Národní rada</i>	47
4.3.2.3	<i>Stavovská rada</i>	47
4.3.3	Soudní moc	47
4.3.4	Územní správa a samospráva.....	48
4.4	Instituty přímé demokracie	48
4.5	Volební systém.....	49
4.6	Politické strany.....	50
4.6.1	Svobodně demokratická strana Švýcarska (FDP).....	50
4.6.2	Křesťansko-demokratická lidová strana Švýcarska (CVP).....	51
4.6.3	Sociálně demokratická strana Švýcarska (SP).....	51
4.6.4	Švýcarská lidová strana (SVP).....	51
5	POLITICKÝ SYSTÉM LUCEMBURSKA.....	52
5.1	Historicko-politický vývoj	52
5.2	Ústava.....	53
5.3	Orgány politické moci.....	53
5.3.1	Výkonná moc	53
5.3.1.1	<i>Velkovévoda</i>	53
5.3.1.2	<i>Vláda</i>	54
5.3.2	Zákonodárná moc.....	54
5.3.2.1	<i>Poslanecká sněmovna</i>	54
5.3.3	Soudní moc	55
5.3.4	Územní správa a samospráva.....	55
5.4	Volební systém.....	55
5.5	Politické strany.....	56
5.5.1	Křesťansko-sociální lidová strana (CSV)	56
5.5.2	Lucemburská socialistická dělnická strana (LSAP).....	56
5.5.3	Demokratická strana (DP).....	57
6	POLITICKÝ SYSTÉM LICHTENŠTEJNSKA.....	58
6.1	Historicko-politický vývoj	58

6.2	Ústava.....	59
6.3	Orgány politické moci.....	59
6.3.1	Výkonná moc	59
6.3.1.1	<i>Kníže</i>	59
6.3.1.2	<i>Vláda</i>	60
6.3.2	Zákonodárna moc.....	60
6.3.2.1	<i>Zemský sněm</i>	60
6.3.3	Soudní moc	61
6.3.4	Územní správa a samospráva	61
6.4	Volební systém.....	61
6.5	Politické strany.....	62
7	KOMPARACE DVOU ZEMÍ.....	63
7.1	Případová studie politických systémů Německa a Rakouska	63
	ZÁVĚR.....	67
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	70

ÚVOD

Politický systém je širší pojem týkající se státního mechanismu, jeho struktur a procesů, pomocí nichž se realizují interakce tohoto mechanismu se společností jako celku. Proč se mu vůbec říká politický systém? Pojem systém se znamená, že se v něm jako ve složitém celku nacházejí vzájemné vztahy částí. A politický je z toho důvodu, že tyto vzájemné vztahy se vztahují k distribuci moci, bohatství a ke zdrojům ve společnosti. Politický režim je tedy způsob vládnutí. Jednotlivé složky státního mechanismu se mohou měnit v důsledku voleb, ale režimy lze měnit jenom ozbrojeným zásahem zvenku.

Typickými druhy politického režimu u republikánského zřízení jsou prezidentský, poloprezidentský a parlamentní režim. Pokud se jedná o monarchistické zřízení, je politický režim absolutistický, konstituční a parlamentní.

Pod pojmem německy mluvící země se rozumí země, ve kterých je německý jazyk úředním jazykem. Patří sem Německo, Rakousko, Lucembursko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Z toho výčtu jsou Německo, Rakousko a Lucembursko součástí Evropské unie. Všechny státy se nacházejí ve střední Evropě, výjimku tvoří pouze Lucembursko, které leží v západní Evropě.

Předmětem bakalářské práce je komparace pěti politických systémů německy mluvících zemí. Jedná se o náhled do historického vývoje až po současnost každé země, tedy Německa, Rakouska, Švýcarska, Lucemburska a Lichtenštejnska, jejich orgánů výkonné, zákonodárné a soudní moci, volebních a stranických systémů s následným porovnáním, v nalezení odlišností a stejnorodostí v jejich politické situaci.

Vznik politických systémů je spjat s historickým vývojem. Politický systém určité země se vždy něčím odlišuje, protože každá země prošla jiným historickým vývojem, každý stát má jinak velkou rozlohu, rozdílný počet obyvatel, různé administrativní členění a historickou tradici.

Teritoriálně nejrozsáhlejší zemí je Spolková republika Německo, to znamená, že má nejsložitější strukturu politického systému například oproti Lichtenštejnsku, který má svou rozlohu nejmenší. Tyto země nejsou geograficky a historicky zcela odlišné, spojuje je především německy mluvící obyvatelstvo, ale každá země má rozdílné politické zřízení a způsoby ve fungování jednotlivých orgánů a institucí. Každý člen vlády, poslanec, hlava státu, soudce má různé postavení, pravomoc a odlišný mandát.

Největší shody v politickém systému existují mezi Německem a Rakouskem, protože tyto státy prošly podobným historickým vývojem, mají stejné státní zřízení, tudíž jejich politický režim funguje na stejné anebo podobné bázi, a proto se na jejich politický systém zaměřuje poslední kapitola. Nejmenší státy Lucembursko a Lichtenštejnsko mají také blízký vztah, protože mají stejné státní zřízení. Pouze Švýcarská konfederace má zcela atypický politický systém.

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je popis a komparace politických systémů německy mluvících zemí. Snahou je zachytit fungování vnitřní politiky jednotlivých zemí. Práce se zabývá podrobnou analýzou jednotlivých německy mluvících států Evropské unie, kterými jsou Německo, Rakousko a Lucembursko, a dalšími zeměmi, ve kterých je úředním jazykem německý jazyk, a těmi jsou Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Snaží se dosáhnout porovnání důležitosti jednotlivé země a jejího postavení v Evropě. Zaměření je především na jejich politiku od historického vývoje až po současnost. Vzhledem k tomu, že toto téma je velmi rozsáhlé, není v možnostech bakalářské práce pojmout všechny podrobné informace o politickém systému každé země. Důvodem toho je snaha o vyzdvihnutí nejdůležitějších klíčových informací, které se týkají politického systému.

Práce je obsahově rozdělena do pěti kapitol, které na sebe navazují. Těchto pět kapitol důkladně analyzuje politický systém zemí, které jsou seřazeny podle velikosti jejich rozlohy, tedy politický systém Německa, Rakouska, Švýcarska, Lucemburska a Lichtenštejnska a srovnává jejich rozdíly a podobnost v institucích, významu a postavení. Podstatou těchto kapitol je zhodnocení současné politické situace a určení jejich politických režimů. Obsahují nejdůležitější historické okamžiky a události, které ovlivnily vytváření politických systémů jednotlivých zemí, zejména 20. století. Pokračují ústavou, ze které všechno vychází, a zaměřuje se na její principy. Rozebírají strukturu a pravomoci zákonodárných, výkonných a soudních orgánů jednotlivých zemí s náznakem státní a územní samosprávy. Především je kladen důraz na kompetence jednotlivých orgánů, na jejich postavení, význam a na počet jejich členů. Také posuzují volební systémy jednotlivých zemí na základě principu, který využívají. Nakonec se zabývají stranickým systémem, tedy nejvýznamnějšími politickými stranami každé země, jejich vznikem, programem, významem, politickou orientací a klíčovými představiteli.

Poslední část práce představuje šestá kapitola, která důkladně komparuje politické systémy dvou zemí z hlediska jejich politického postavení na základě získaných informací. Komparativní metoda je prováděna mezi Německem a Rakouskem z důvodu podobnosti jejich politických režimů. Snaha o nalezení shod v jejich historickém vývoji. Podrobná analýza je zaměřena na jejich státní zřízení, administrativní členění, ústavní principy. Dále se srovnání týká jejich exekutivy, legislativy a justice na základě podrobného rozboru

jednotlivých institucí a orgánů, z hlediska jejich funkcí, stranického složení, vztahu k ostatním institucím a ve způsobu jejich obsazování. Samozřejmě nesmí být opomenut volební a stranický systém těchto dvou republik. Stranický systém se především vztahuje na strany, které jsou zastoupené v parlamentu a ve vládě, na jejich polarizaci, na výši omezovací klauzule, na současnou koalici a na to, jak jsou stabilní. Komparace ukazuje, na jakém principu funguje volební systém, jak v Německu, tak v Rakousku, od kdy mají občané aktivní volební právo a zda se tam nachází volební povinnost. Závěrem srovnání je shrnutí výhod a nevýhod německého a rakouského politického systému.

Bakalářská práce je založena na komparační metodě. Vychází zejména z literárních odborných tištěných zdrojů získaných z knižního fondu. Rovněž jsou zde využity elektronické zdroje, které jsou spíše doplňující, a které jsou stále aktualizovány podle skutečného stavu politické situace určité země. Také se opírá o ústavy jednotlivých zemí a o cizojazyčnou literaturu, především německou.

Největší část práce byla věnována soustavnému vyhledání a shromažďování informací nalezených v české a německé literatuře. Poté následuje porovnávání získaných faktů v závěru s cílem vytvořit komplexní shrnutí politické situace v německy mluvících zemích.

2 POLITICKÝ SYSTÉM NĚMECKA

Spolková republika Německo je federativní parlamentní republika, která se skládá z 16 autonomních spolkových zemí. Berlín, Hamburk a Brémy jsou města se statutem spolkové země.

2.1 Historicko-politický vývoj

V roce 1945 bylo Německo rozděleno na čtyři okupační zóny na britskou, sovětskou, francouzskou a americkou. Sdružením americké a britské okupační zóny roku 1947 došlo k vytvoření tzv. bizonie. A po připojení francouzské okupační zóny roku 1948 vznikla tzv. trizonie. Sovětská okupační zóna stála v opozici. Koncem června 1948 bylo hospodářské dělení dokončeno zavedením vlastních měn v západní zóně v tzv. trizonii a v sovětské okupační zóně. Reakcí Sovětů na zavedení německé marky (DM) byla vystavěna blokáda Berlína, tím propukla první berlínská krize, která trvala jedenáct měsíců. Sověti vyhlásili úplné blokády pozemních, silničních, železničních a vodních přístupových cest k Západnímu Berlínu. Američané společně s Brity organizovali osobní i nákladní transport pomocí vzdušného mostu. Sovětský svaz ke 12. květnu 1949 ukončil blokády a uvedl situaci kolem Berlína do původního stavu.

Na území okupovaného Německa vznikly rozdílným způsobem dva německé státy rozdílného charakteru, Spolková republika Německo (SRN) a Německá demokratická republika (NDR). Spolková republika Německo vznikla z tzv. trizonie 7. září 1949. Jejím prvním prezidentem se stal Theodor Heuss a prvním kancléřem byl Konrád Adenauer. O měsíc později, ze sovětské okupační zóny vznikla 7. října 1949 Německá demokratická republika. Jejím prvním prezidentem byl zvolen Wilhelm Pieck a předsedou vlády Otto Grottel. NDR se stala 14. května 1955 součástí Varšavského paktu.¹

Předseda Parlamentní rady Konrád Adenauer vyhlásil 23. května 1949 v západních okupačních zónách Základní zákon (Grundgesetz), který sloužil jako ústava Spolkové republiky Německa. Spolková republika vstoupila v následujících letech do všech důležitých západních spolků. Dne 9. května 1955 vstoupila do NATO a současně byl zrušen i okupační statut. O rok později byly založeny Spolkové obranné síly Německa -

¹ ŠAUER, J. *Německá otázka v evropské politice*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. s. 30-39. ISBN 80-245-0940-7.

Bundeswehr a byla zavedena branná povinnost. Dělení Německa docílilo svého vrcholu poté, co NDR postavila 13. srpna 1961 Berlínskou zeď. Důvodem jejího postavení byl ze strany NDR strach z masového odchodu kvalifikovaných pracovních sil a také snaha zabránit volnému pohybu občanů NDR a jejich útěku do Západního Berlína. Berlínská zeď symbolicky dokončila rozdělení jak Evropy, tak Německa. Spolková republika byla součástí Montánní unie, založené roku 1951 jako jednoho ze základních pilířů pozdějšího EHS a ES. V roce 1957 na základě Římské smlouvy vytvořilo šest států Montánní unie EHS a Euratom. Sjednocením Montánní unie (ESUO), EHS a Euratomu vzniklo roku 1967 Evropské společenství. V roce 1973 SRN a NDR byly přijaty do OSN.²

Pád Berlínské zdi 9. listopadu 1989 znamenal konec totalitního režimu i existujícího státu a zahájil vlastní proces sjednocení Německa. Po pádu Berlínské zdi se nejrychleji zorientovala západoněmecká vládní koalice a zejména Helmut Kohl. Helmut Kohl využil rostoucí protestní hnutí v NDR k posílení podpory své politiky německé jednoty. Ve Spolkovém sněmu přednesl 28. listopadu 1989 desetibodový program k překonání rozdělení. Do poslední chvíle tajil jeho obsah i před koaličními partnery a zahraničními spojenci. Přitom jeho obsah byl docela strohý, počítal více se spoluprací s institucemi NDR. Dne 1. července 1990 začala platit hospodářská, měnová a sociální unie obou německých států. Z důvodu rozhodnutí Sněmovny lidu NDR z 23. srpna 1990 přistoupila 3. října 1990 NDR k Spolkové republice Německo podle článku 23 Základního zákona. Na schůzce 2+4, na které se sešli ministři zahraničí Spojených států, Sovětského svazu, Velké Británie, Francie a obou německých států, v Moskvě 12. září 1990, byla přijata shrnující Smlouva o konečném uspořádání ve vztahu k Německu. Německo se v ní zavazuje k trvale mírumilovné politice. Smlouvu musely ratifikovat parlamenty zúčastněných zemí. Vstoupila v platnost v březnu 1991. Hlavním městem Německa bylo do roku 1990 město Bonn a po sjednocení je hlavním městem Německa Berlín.³

² FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 7-17. ISBN 80-210-0907-1.

³ ŠAUER, J. *Německá otázka v evropské politice*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. s. 116-119. ISBN 80-245-0940-7.

2.2 Ústava (Základní zákon)

Vznikem „ústavy“ Základního zákona SRN se výrazně ovlivnila politická situace po druhé světové válce. Poražené Německo bylo pod tlakem okupačních mocností, které měly značný vliv na znovuvytvoření jeho politického a právního systému. Příprava ústavních základů byla ovlivněna válečnými a předválečnými událostmi. Samotný Základní zákon ve svých jednotlivých ustanoveních negativně reagoval na tzv. Výmarskou ústavu z roku 1919, která právně umožnila Hitlerovi převzít moc. Spojenecké mocnosti kontrolovaly vývoj a prakticky zasahovaly do procesu přijetí Základního zákona. Roku 1948 předaly německým orgánům dokumenty se základními směrnicemi pro vypracování západoněmecké ústavy. Spojenci měli jiné názory na význam jednotlivých demokratických principů budoucího zřízení. Například Velká Británie vynakládala velký vliv na silnou komunální samosprávu a na zákaz členství soudců v politických stranách. Francie trvala na maximální decentralizaci státní moci a nejvíce se zastávala federálního uspořádání. Pro USA byla klíčová záruka svoboda podnikání.

Před schválením Základního zákona musely být přijaty zemské ústavy, které se snažily docílit federativní charakter SRN. To samé platí i pro samotné přijetí Základního zákona prostřednictvím Parlamentní rady, která se skládala z 65 členů, kteří byli voleni zemskými sněmy. Po souhlasu spojeneckých mocností musely Základní zákon ještě schválit zemské sněmy jednotlivých zemí, jediné Bavorsko hlasovalo proti, ale nakonec se rozhodlo podřídit většině.

Původně měl Základní zákon představovat jen organizační statut, který by plnil potřeby poválečného Německa. Z důvodu některých chybějících prvků státní suverenity byl použit název Základní zákon a ne ústava. Základní zákon měl být dříve jen provizorní, později měl být nahrazen demokraticky přijatou ústavou schválenou lidovým referendem, ale místo toho platí až dodnes. Právě 23. května 1949 vyhlásil v západních okupačních zónách předseda Parlamentní rady Konrád Adenauer Základní zákon, který se stal právoplatnou ústavou Spolkové republiky Německa. Zakladatelé spolkové republiky se při schválení nové ústavy poučili z pádu první demokracie v období Výmarské republiky i z nacistické diktatury. V roce 1990 si západoněmecká ústava vynutila několik změn v ústavě z důvodu znovusjednocení Německa. Základní zákon je ústavou novou, psanou, rigidní, to znamená, že jeho změna vyžaduje oproti běžným zákonům provedení

náročnějších formálních podmínek, a reálná, de facto odráží společenský stav. Nyní už představuje ústavu úplnou, protože splňuje všechny formální i obsahové požadavky právního základu státu i společnosti. Ústava přinesla především poválečnému Německu svobodu a stabilitu, i když zpočátku jen obyvatelům západní okupační zóny.⁴

Základní zákon zavazuje zákonodárnou sféru i státní správu k respektování základních práv uvedených v jejích prvních dvaceti článcích. Zvláštní význam má článek 1 Základního zákona, který stanoví jako nejvyšší statek ústavního pořádku úctu k lidské důstojnosti: „Důstojnost člověka je nedotknutelná. Respektovat a chránit ji je povinností veškeré státní moci. Německý národ prohlašuje nedotknutelnost a nezměnitelnost lidských práv jako základ každé společnosti, míru a spravedlnosti ve světě. Následující základní práva zavazují zákonodárnou, výkonnou a soudní moc jako bezprostředně platnou.“ Další základní práva zaručují svobodu jednání v rámci zákona, rovnost lidí před zákonem, svobodu tisku a médií, svobodu sdružování a ochranu rodiny.⁵

Základní zákon rozlišuje tři oblasti kompetencí týkající se správních otázek, jedná se o otázky vykonávané spolkovými orgány a spadající do správy Spolku, otázky vykonávané zemskými orgány a spadající do kompetence Spolku, otázky spadající do autonomní správy zemí.⁶

2.2.1 Principy ústavy

Celou ústavou se prolínají klíčové principy, princip demokratického, právního, sociálního a spolkového státu. Tyto principy nejsou od sebe odděleny, ale vytváří funkční jednotu a navzájem se podmiňují a doplňují.

2.2.1.1 Princip demokratického státu

Základním pramenem celého Základního zákona je princip suverenity lidu, tedy všechna vycházející moc je z lidu. Princip demokratického státu zahrnuje zejména požadavek demokratické legitimity, buď přímo k lidem, nebo zprostředkovaně prostřednictvím volených orgánů. Základním pramenem celého Základního zákona je

⁴ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 19-20. ISBN 80-210-0907-1.

⁵ PATZELT, W. J. *Politika, politologie, vzdělávání: česko-německé příspěvky*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1996. 38-39 s. ISBN 80-7044-145-3.

⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 206. ISBN 80-7079-994-3.

princip suverenity lidu. Velký důraz mají v SRN volby, protože představují jediné přímé rozhodování občanů. To se spravuje se principy všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním, ale podmínkou je pravidelnost voleb. Podstatně se liší situace na zemské úrovni, kde je právo přímého rozhodování občanů zastoupeno ve větší míře, včetně zákonodárné iniciativy. Významnými ústavními zárukami demokratického zřízení jsou názorová svoboda, přípustnost a ochrana parlamentní opozice a poslanecké práce, svoboda informací, rovný přístup ke vzdělání apod.⁷ Demokratický princip je zejména patrný v čl. 20 odstavec 2 Základního zákona, který je formulován: „*Všechna státní moc vychází z lidu. Ta je vykonávána lidmi formou voleb a dalších hlasování prostřednictvím zvláštních orgánů zákonodárné, výkonné a soudní moci.*“

2.2.1.2 Princip právního státu

Princip právního státu je takový, ve kterém je výkon státní moci právně vázán. Tato zásada je jednoznačně uvedena ve čl. 20 odstavec 3 Základního zákona, která je definována jako: „*Zákonodárství je vázáno na ústavní řád, výkonná a soudní moc na zákon a právo.*“⁸ Z toho vyplývají dvě zásady, dělba moci a stupňovité uspořádání právního řádu. Princip dělby moci zákonodárné, výkonné a soudní moci lze označit za horizontální, protože vytváří systém vzájemných vazeb a pojistek na stejné úrovni, která umožňuje efektivní a kontrolovaný výkon státních funkcí. Za vertikální dělbu moci se označuje dělení státních činností z hlediska spolkového uspořádání, které představuje vztahy mezi Spolkem a zeměmi, ale také vztahy na nižších úrovních. Princip dělby moci je označován za organizační princip právního státu. Význam stupňovitého uspořádání právních norem spočívá v technicko-organizačních příčinách, určitá skupina norem by měla představovat stálý základ, z kterého by se mohly odvozovat další normy. Také spočívá v obsahových příčinách, na závažnější právní normy se musí vynaložit vyšší stupeň právní síly, aby se mohla zaručit stálost celého právního řádu. Princip právního státu lze chápat ve formálním i materiálním smyslu. Z hlediska formálního se dá hovořit o státu zákonnosti a z hlediska materiálního o státu spravedlnosti.⁹ Jeho další rozvedení lze nalézt v čl. 1 odstavec

⁷ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 22-24. ISBN 80-210-0907-1.

⁸ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1992. s. 21.

⁹ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 24-25. ISBN 80-210-0907-1.

3 Základního zákona, které zní: „*Následující základní práva zavazují zákonodárnou, výkonnou a soudní moc jako bezprostředně platnou*“.

2.2.1.3 Princip sociálního státu

Princip sociálního státu představuje skloubení historických zkušeností a programového stanovení cílů státu do budoucna. Protikladem k liberálním myšlenkám absolutní svobody je zásada sociální spravedlnosti, která je zakotvena v čl. 20 odstavec 1 Základního zákona, která říká: „*Spolková republika Německo je demokratický a sociální stát.*“¹⁰ Sociální princip se podřizuje závaznému slibu státům na zachování důstojnosti člověka. Nařizuje státu povinnosti na obstarání sociálního zajištění jeho občanům a na sociální vyrovnání mezi nimi. Z hlediska ústavního zakotvení lze rozlišit konkrétní účinky tohoto principu přímo v Základním zákoně, čl. 3 odstavec 1 rovnost všech před zákonem, čl. 6 odstavec 1 zvláštní ochrana státu manželství a rodiny, čl. 12 svoboda povolání a zákaz nucené práce, čl. 14 odstavec 2 a 3 závaznost vlastnictví, přípustnost vyvlastnění, a princip sociálního státu jako státní cíl.

2.2.1.4 Princip spolkového státu

Princip spolkového státu vyplývá už z preambule Základního zákona, kde je vyjmenováno šestnáct spolkových zemí, kterými jsou Šlesvicko-Holštýnsko, Hamburk, Brémy, Dolní Sasko, Meklenbursko-Přední Pomořansko, Severní Porýní-Vestfálsko, Sasko-Anhaltsko, Braniborsko, Berlín, Sársko, Porýní-Falc, Hesensko, Durynsko, Sasko, Bádensko-Württembersko a Bavorsko. Spolkové země jsou základem Spolkové republiky Německa a jsou samosprávné. Tento princip se také vyskytuje v čl. 79 odstavec 3 Základního zákona, který je označován za garanci věčnosti, který prohlašuje možnost změny Základního zákona v zásadách členění Spolku na země a zásadní spolupůsobení zemí při zákonodárství za nepřipustné. Pro SRN je historicky podmíněná státnost Spolku i zemí. Z toho plyne, že státní moc je dělena mezi Spolek a země podle oblastí úkolů,

¹⁰ *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1992. s. 12-21.

přičemž země mají právo zákonodárství tam, kde je Základní zákon nepropůjčil Spolku, to říká čl. 70 odstavec 1 Základního zákona.¹¹

2.3 Orgány politické moci

Spolková republika Německo je parlamentní demokracií. Vládní politiku řídí předseda vlády (kancléř) a jeho ministři, nikoli hlava státu. Politická moc se dělí na moc výkonnou, zákonodárnou a soudní.

2.3.1 Výkonná moc

Výkonná moc je v rukou spolkové vlády, kterou tvoří třináct spolkových ministrů, v jejím čele stojí spolkový kancléř, který zastupuje stát navenek. Hlavou státu je spolkový prezident, jehož funkce je spíše ceremoniální.

2.3.1.1 Spolkový prezident

Spolkový prezident je volen Spolkovým shromážděním na dobu pěti let. Jeho funkční období může být maximálně deset let, tedy dvě funkční období. Spolkové shromáždění je specifický orgán, který se schází pouze z důvodu volby spolkového prezidenta. Z jedné poloviny se skládá z poslanců Spolkového sněmu a z druhé z volených zástupců jednotlivých zemí. Zástupci zemských sněmů jsou voleni podle poměrného principu. Volba může probíhat ve třech kolech, přičemž v prvních dvou kolech je požadována absolutní většina hlasů členů Spolkového shromáždění, ve třetím stačí relativní většina. Do funkce spolkového prezidenta může kandidovat každý německý občan, který dosáhl věku 40 let a má volební právo do Spolkového sněmu.

Pravomoc spolkového prezidenta je poměrně značně omezena, v porovnání s jinými prezidenty je jeho funkce spíše ceremoniální. Má právo navrhnout a jmenovat spolkového kancléře a jednotlivé spolkové ministry, také má právo jmenovat a propouštět spolkového soudce, úředníky a důstojníky. Podepisuje přijaté zákony a tím na sebe přejímá právní odpovědnost, nikoli však politickou, a přejímá odpovědnost za jejich znění. Zvláštní zmínění si zaslouží povinnost spolupodpisu (kontrasignace) kancléře nebo příslušného

¹¹ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 25-26. ISBN 80-210-0907-1.

ministra u všech nařízení a opatření prezidenta. Spolupodpis je podmínkou platnosti prezidentova aktu. Také zastupuje a reprezentuje Spolkovou republiku Německo na mezinárodním poli. Nejvýznamnější ústavněprávní kompetencí spolkového prezidenta je jeho samostatné rozhodování mezi rozpuštěním Spolkového sněmu a jmenováním menšinové vlády podle čl. 63 odstavec 4 Základního zákona. Žalovat spolkového prezidenta může pouze Spolkový sněm a Spolková rada před Ústavním soudem, a to jen za úmyslné porušení Základního zákona.¹²

Současným spolkovým prezidentem je Christian Wulff (CDU), který byl zvolen 30. června 2010.

2.3.1.2 Spolková vláda a Spolkový kancléř

Spolková vláda je nejvyšší ústavní orgán výkonné moci ve Spolkové republice Německo. Reprezentuje ji Spolkový kancléř a třináct spolkových ministrů. Současnou kancléřkou je Angela Merkelová (CDU), první žena v tomto úřadu, která je ve své funkci od 22. listopadu 2005.¹³

Spolková vláda přijímá rozhodnutí v zahraničních i vnitropolitických otázkách. Může vydávat vládní nařízení v přesně vymezených případech. Je postavena na třech základních principech, na kancléřském, rezortním a kolegiálním principu. Kancléřský princip zahrnuje právo kancléře jako hlavního představitele výkonné moci, má právo vydávat politické rámcové směrnice pro řízení jednotlivých ministerstev. Jeho výrazné postavení se projevuje i ve způsobu ustanovení vlády a v konstruktivním vyjádření nedůvěry. Konstruktivní vyjádření nedůvěry je specifické pro ústavní systém Základního zákona a má své historické pozadí. Podle čl. 67 Základního zákona může Spolkový sněm vyslovit kancléři nedůvěru tím, že zvolí většinou svých členů nástupce a požádá spolkového prezidenta o propuštění starého a jmenování nového kancléře. Celá procedura má hluboký dopad na výkonnou moc, neboť odchod starého kancléře je závazný i pro odchod všech ministrů jeho vlády, kteří jsou na něm plně závislí. Tento způsob konstruktivního vyjádření nedůvěry byl použit v historii pouze dvakrát. První neúspěšný pokus byl v roce 1972, kdy měl být nahrazen ve funkci kancléře Willy Brandt (SPD), ale

¹² ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 209-210. ISBN 80-7079-994-3.

¹³ *Politický systém* [online]. [cit. 3. listopadu 2011]. Fakta o Německu. Dostupné z WWW: <<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/cz/inhaltsseiten-home/cisla-a-fakta/politicky-system.html>>.

chyběly mu pouhé dva hlasy. Druhý úspěšný pokus byl roku 1982, kdy nahradil Helmut Kohl (CDU) Helmuta Schmidta (SPD).¹⁴

Spolkový kancléř je v prvním kole volen na návrh spolkového prezidenta Spolkovým sněmem většinou všech poslanců. V případném druhém a třetím kole navrhuje kandidáty sám Spolkový sněm. K vystřídání spolkového kancléře může dojít jen na základě zvolení nového kancléře stejnou procedurou nebo v souvislosti s volbou nového Spolkového sněmu. Kancléř však podle Základního zákona může kdykoliv odstoupit ze své funkce a s ním musí automaticky odstoupit i všichni ministři. Provázanost mezi kancléřem a jeho ministry vytváří důležitý prvek racionalizovaného parlamentarismu, kancléř je jedinou osobou, která je opravdu volena Spolkovým sněmem a všichni ministři jeho vlády jsou na jeho návrh jmenováni prezidentem.

Rezortní princip představuje samostatné řízení a zodpovědnost každého ministra za přidělený rezort v rámci směrnic kancléře. Kolegiální princip se vztahuje ke všem rozhodnutím, v nichž vláda rozhoduje jako kolektivní orgán, rozhoduje i o případných názorových neshodách mezi jednotlivými ministry.

2.3.2 Zákonodárná moc

Zákonodárnou moc vykonávají dvě instituce Spolkový sněm (Bundestag) a Spolková rada (Bundesrat). Nejedná se o dvoukomorový parlament, ale o dva zcela samostatné orgány, z nichž pouze Spolkový sněm má charakter legitimovaného orgánu. Všechny ústavní změny musí schválit dvoutřetinová většina v obou institucích zákonodárné moci. Spolková rada může uplatnit právo veta v případech, kdy by přijatý zákon mohl zasahovat do pravomoci některých zemí.¹⁵

2.3.2.1 Spolkový sněm

Spolkový sněm je jediná komora parlamentu Spolkové republiky Německo, která má sídlo v Berlíně. Představuje jediný bezprostředně legitimovaný orgán. Je volen přímou volbou na čtyři roky. Poslancem Spolkového sněmu může být každý občan, který dosáhl věku osmnácti let a má oprávnění volit. Zvolení poslanci, jsou podřízeni pouze vlastnímu

¹⁴ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 38-40. ISBN 80-210-0907-1.

¹⁵ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 210-211. ISBN 80-7079-994-3.

svědomí a nemusí být vázáni na žádnou stranu.¹⁶ V současné době tvoří Spolkový sněm 622 poslanců, kvůli volebnímu systému počet poslanců kolísá.¹⁷

Jeho nejdůležitější funkce, je funkce zákonodárná a funkce kontrolní vůči výkonné moci. Významnou funkcí je také funkce kreační, při které se Spolkový sněm podílí na ustanovování různých orgánů, parlamentních a mimoparlamentních. Na prvním zasedání po zvolení volí v tajných volbách Spolkový sněm kancléře. Prezident však na tuto volbu nominuje pouze tu osobu, která je schopná získat absolutní většinu hlasů a je tedy představitelem nejsilnější strany nebo koalice, která tvoří většinu ve Spolkovém sněmu. Ve Spolkovém sněmu je poměrně vysoká stranická disciplína. Každá strana vytváří svou stranickou frakci (skupinu). Frakce se utvářejí podle stranické příslušnosti poslanců. Zásadní význam frakcí je získat většinový souhlas při hlasování o navržených zákonech.

Spolkový sněm volí svého předsedu (prezidenta) a čtyři viceprezidenty, tvoří prezídium. Většinou je prezidentem zvolen představitel nejsilnější politické frakce. Prezident zastupuje Spolkový sněm navenek a řídí jeho jednání. Zároveň je odpovědný za vedení správních a policejních orgánů v zařízeních parlamentu. Velmi důležitým orgánem Spolkového sněmu je tzv. Rada nejstarších, kterou tvoří prezident, prezídium a 23 poslanců jmenovaných jednotlivými stranickými frakcemi. Jejím úkolem je stanovit časový harmonogram, sestavovat návrh na rozpočet Spolkového sněmu a zabývat se organizačními otázkami. Spolkový sněm má 24 stálých výborů, ale jejich počet se může měnit v důsledku případných změn, ke kterým dochází v rámci volebního období nebo v důsledku případných problémů, které se mohou vyskytnout v průběhu zasedání Sněmu. Ve výborech jsou frakce zastoupeny na základě proporčního principu. Pro lepší koordinaci vytváří Spolkový sněm spolu se Spolkovou radou některé společné výbory, například zprostředkovací výbor, který tvoří šestnáct členů z každého orgánu.

Rozpuštění Spolkového sněmu může nastat jen ve dvou situacích. Pokud po volbách není vytvořena absolutní většina pro volbu kancléře. V takových případech má prezident právo se rozhodnout, jestli jmenuje menšinovou vládu nebo rozpustí Spolkový sněm a tím pádem musí dojít k novým volbám. Druhá situace nastane, pokud není kancléři vyslovena důvěra, pak může prezident na žádost kancléře rozpustit Spolkový sněm a vyhlásit nové

¹⁶ HOMOLKOVÁ, B. *Realie německy mluvících zemí*, 2. rozš. vyd. Plzeň: Fraus, 1998. s. 20-21. ISBN 80-7238-038-9.

¹⁷ *Německo: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 6. listopadu 2011]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000636/?rtc=1>>.

volby. Tento případ se stal v roce 1982, kdy po změně vlády potřeboval nastupující kancléř Helmut Kohl zajistit dostatečnou podporu Spolkového sněmu, proto využil této ústavní možnosti k vyhlášení nových voleb.¹⁸

2.3.2.2 Spolková rada

Spolková rada je nejvyšším federativním spolkovým orgánem, prostřednictvím kterého země spolupůsobí při výkonu státní moci, nejedná se tedy o klasickou druhou komoru parlamentu. Členové Spolkové rady nejsou voleni, nýbrž se skládají z členů všech zemských vlád a mají pouze imperativní mandát, což znamená, že jsou při hlasování vázáni postojem svých zemských vlád. Do této funkce jsou tedy ustavováni zemskými vládami a také mohou být z ní kdykoliv odvoláni. Na rozdíl od Spolkového sněmu není vázaná k určitému volebnímu a funkčnímu období parlamentu. Jednotlivé země mají nerovné postavení při hlasování, každá země disponuje nejméně třemi hlasy, země s více než dvěma milióny obyvatel čtyřmi hlasy, země s více než šesti milióny pěti hlasy a země s více než sedmi milióny disponuje šesti hlasy. Každá země musí hlasovat jednotně a každá vláda může vyslat jen tolik členů, kolik má hlasů. V čele Spolkové rady stojí předsednictvo, které tvoří prezident, volený na jeden rok, a tři viceprezidenti. Spolková rada je svolávána spolkovým prezidentem k zasedání, když o to požádají zemské vlády nebo spolková vláda. Prezident Spolkové rady je zástupce spolkového prezidenta.¹⁹ V současné době Spolkovou radu tvoří 69 zástupců jednotlivých spolkových zemí.²⁰

Jejím úkolem je podílet se na zákonodárném procesu a na výkonu správních funkcí Spolku. Má právo tzv. absolutního veta při schvalování zákonů, které podle Základního zákona vyžadují souhlas spolkové rady. Týká se to všech zákonů, které se dotýkají úprav kompetencí Spolku v oblasti správy a úprav spolkových financí. Právo absolutního veta obecně slouží na vyjádření práva všech spolkových zemí bránit se zásahu Spolku do své státnosti. Souhlas Spolkové rady je rovněž nutný i pro všechny úpravy Základního zákona, kde se vyžaduje dvoutřetinová většina.

¹⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 212-213. ISBN 80-7079-994-3.

¹⁹ EGNER, A., MISENTA, G. *Politische Systeme in Deutschland*. 1. vyd. Hannover: Hermann Schroeder, 1979. s. 82-83. ISBN 3-507-10269-2.

²⁰ *Německo: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 6. listopadu 2011]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000636/?rtc=1>>.

2.3.3 Soudní moc

Ve Spolkové republice Německo se vyskytuje systém federálních a spolkových soudů. Nejvyšší soud představuje Spolkový ústavní soud, do něhož volí na základě návrhů politických stran Spolkový sněm a Spolková rada, každý po osmi ze šestnácti soudců, tedy každý volí polovinu.²¹

2.3.3.1 Spolkový ústavní soud

Podle Základního zákona je Ústavní soud jeden z nejvyšších spolkových ústavních orgánů. Rozhoduje právní spory v rámci svých kompetencí a má výlučné právo interpretace ústavních předpisů. Zastává tedy významné postavení v rámci celého politického systému. Ústavní soud vznikl v roce 1949. Mezi jeho základní funkce patří ochrana ústavy na úrovni samotných ústavních orgánů a také ve vztahu občanů k těmto orgánům. Jedná se tedy o řešení sporů mezi ústavními orgány navzájem nebo o soulad právních předpisů se Základním zákonem nebo jiným spolkovým právem. Rozhoduje o ústavních stížnostech občanů pro porušení jejich základních práv. Ústavní soud nemůže zahájit řízení z vlastní iniciativy, ale pouze na návrh, nehraje tedy aktivní roli, ale jenom pasivní. Právo na podání návrhu na zahájení abstraktní kontroly norem mají spolková vláda, zemské vlády a třetina poslanců Spolkového sněmu.

Ústavní soud tvoří 16 soudců, z nich jedna polovina je volena Spolkovým sněmem a druhá je volena Spolkovou radou. Tento způsob volby se odráží od federativního principu Základního zákona i od významu institutu ústavního soudnictví. Soudci jsou voleni na období 12 let a mohou být odvoláni pouze z rozhodnutí Ústavního soudu.²²

2.3.4 Územní správa a samospráva

Všech šestnáct spolkových zemí má svou vlastní ústavu, zákonodárnou a výkonnou moc. Na základě ústav jednotlivých spolkových zemí je vytvořen v každé zemi parlamentní systém, který je podobný systému na spolkové úrovni. Zemská vláda má v čele svého předsedu, který je zodpovědný Zemskému sněmu. Zemský sněm plní funkci parlamentu.

²¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 213-215. ISBN 80-7079-994-3.

²² FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 43-45. ISBN 80-210-0907-1.

Zemské sněmy jsou jednokomorové. Volby do zemských sněmů se konají jednou za čtyři roky, výjimku tvoří pouze Sársko, kde probíhají volby jednou za pět let.

Zemské vlády mají minimální kompetenci ve vztahu k legislativní činnosti. Jednotlivá země má pravomoci v oblasti kultury, zejména ve školství, ve vnitřní politice, pokud nezasahuje do kompetencí spolkové vlády, v oblasti financí, kde zemské vlády a parlamenty mají své rozpočty, vlastní příjmy a výdaje, a v oblasti hospodářského plánování. V kompetenci spolkové vlády je zahraniční politika, ačkoliv žádná ze zemských vlád nemá ministra zahraničních věcí, může v rámci svých kompetencí navazovat a rozvíjet styky na mezinárodní úrovni.

2.4 Volební systém

Volební systém používaný ve Spolkové republice Německo je systém proporčního zastoupení, který je personalizován. To znamená, že polovina poslanců Spolkového sněmu je volena většinovým způsobem ve volebních obvodech a druhá polovina je volena prostřednictvím zemských kandidátních listin politických stran. Každý německý volič disponuje dvěma hlasy, prvním přímo volí jednoho z kandidátů a druhý přiděluje konkrétní politické straně. Při přepočtu odevzdaných hlasů pro jednotlivé politické strany a jejich kandidáty pak platí, že rozhodující je tzv. druhý hlas, tedy hlas politické strany. K rozdělení mandátů dochází ve třech etapách. V první fázi se sčítají tzv. druhé hlasy, tudíž hlasy odevzdané pro všechny politické strany, které se zúčastnily voleb. Ve druhé fázi se mandáty získané jednou politickou stranou rozdělí mezi jednotlivé spolkové země podle výsledků, kterých konkrétní politické strany v daných zemích dosáhly. Teprve ve třetí fázi dochází k vlastnímu přidělení mandátů konkrétním kandidátům. Základní zákon popisuje volby jako všeobecné, přímé, svobodné, rovné a tajné. Aktivní volební právo je od osmnácti let a pasivní od jedenadvaceti let.²³

2.5 Politické strany

Politické strany sehrávají v politickém systému Spolkové republiky Německo velmi důležitou roli. Jejich funkcí je především stabilita, která je výsledkem poválečného vývoje,

²³ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 216-218. ISBN 80-7079-994-3.

v němž byla podoba německých politických stran změněna a i postoj občanů k nim. V rámci monarchistického režimu roku 1918 nebyly politické strany připraveny převzít politickou odpovědnost, což se poté negativně projevilo při konstituování parlamentního systému Výmarské republiky. K vytvoření dostatečně silné koalice zabraňovala roztržitost stranickopolitického spektra, silné ideologické rozdíly a výrazná pozice protidemokratických sil. Systém politických stran, který se začal utvářet po druhé světové válce, lze charakterizovat jako omezeně pluralistický systém, který vlivem historických zkušeností a i tlakem volebního systému je utvářen zejména dvěma dominantními proti sobě stojícími stranami, a to CDU/CSU a SPD, a dále je doplňován některými menšími stranami.

První spolkové volby se konaly v roce 1949. Ze začátku bylo zvoleno do Spolkového sněmu jedenáct politických stran, ale od roku 1961 byl počet stran zredukován na tři. Celkový počet stran se začal postupně zvyšovat od roku 1983, kdy se objevila nová důležitá strana, a to strana Zelených. Ve Spolkovém sněmu se od znovusjednocení v roce 1990 vytvořil stabilní systém pěti politických stran. Mezi ty největší politické strany patří CDU, CSU, SPD, FDP a Strana zelených.

2.5.1 Křesťansko-demokratická unie (CDU)

Křesťansko-demokratická unie byla založena roku 1945. Je považována za zcela nový politický subjekt, ačkoliv nějaké osobnosti v jejím čele působily již za Výmarské republiky. Označení „unie“ nevzniklo náhodně, mělo především vyjadřovat spojení příznivců dvou nejdůležitějších křesťanských konfesí. Také díky tomu se strana snaží udržovat odstup od výmarské konfesně zaměřené katolické strany Centrum. CDU integruje nejrůznější skupiny s odlišnými zájmy, které se mohou nacházet uvnitř strany. Organizační struktura CDU je ovlivněna dvěma historickými faktory, a to konstituováním strany pod vedením kancléře Konráda Adenauera ve čtyřicátých a padesátých letech a transformací své struktury po volebním neúspěchu roku 1972. V roce 1949 byla CDU nejsilnější stranou ve Spolkové republice Německa. Měla významnou roli v růstu ekonomické prosperity

země. Po roce 1998 CDU ztratila pozici především mezi dělníky.²⁴ Od roku 2005 je nejsilnější vládní stranou Německa. Předsedkyní CDU je Angela Merkelová.²⁵

CDU je stranou konzervativní. Prosazuje obranu soukromého vlastnictví a zásadně odmítá státní intervenci. Je považována za stranu práva a pořádku. Základní pilíře programu představují svoboda, solidarita a spravedlnost. Zvláštní důraz se klade na podporu rodiny, respektování tradičních hodnot, preferenci individuální aktivity v protikladu ke kolektivistickému přístupu apod.

2.5.2 Křesťansko-sociální unie (CSU)

Křesťansko-sociální unie působí na území Bavorska a lze ji považovat za sesterskou stranu CDU. Také bývá někdy s nadsázkou označována jako bavorská CDU. CSU se začala modelovat v roce 1946. Jejím zakladatelem a nejvýznamnějším politikem byl Franz Josef Strauss. Vyjadřuje zvláštnosti celkového postavení Bavorska, které bylo původně nezávislým státem, ale rovněž se snaží zdůraznit svou plnou nezávislost na CDU, i když společně tvoří politické uskupení na spolkové úrovni. Má silné postavení mezi rolnictvem a kněžími. Programově se od své sesterské strany moc neliší, je však poznamenána silným protisocialistickým pojetím a vzhledem k Bavorsku má i nacionalistické rysy.

CSU je křesťansko-konzervativní stranou. Patří k silně pravicově zaměřeným stranám. Z důvodu zastávání základních práv občanů a jejich svobody je stranou liberální. Oproti CDU klade větší důraz na konzervativní elementy v politice, což je dáno tradiční strukturou bavorské společnosti. V posledních letech ztrácí moc na spolkové úrovni kvůli úmrtí F. J. Strausse a kvůli německému sjednocení, kdy se změnil poměr sil mezi jednotlivými stranami.²⁶

2.5.3 Sociálně demokratická strana (SPD)

Z historického hlediska tvoří tato strana výjimku mezi současnými stranami SRN, protože byla založena již v roce 1875. Až do konce padesátých let používala tradiční

²⁴ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 71-79. ISBN 80-210-0907-1.

²⁵ *Politický systém* [online]. [cit. 11. listopadu 2011]. Fakta o Německu. Dostupné z WWW: <<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/cz/inhaltsseiten-home/cisla-a-fakta/politicky-system.html>>.

²⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 229-234. ISBN 80-7079-994-3.

Heidelberský program z roku 1925. Roztříštěnost stranicko-politického systému Výmarské republiky po druhé světové válce vedla k úvahám o sjednocení veškeré německé levice, ale nedošlo k tomu. SPD nepředstavovala v poválečném Německu významnou roli, protože odmítala úzkou spolupráci se západními okupačními jednotkami kvůli předčasné smrti Kurta Schumachera a kvůli nedostatku přesvědčivých osobností v čele strany. Po neúspěšných volbách v letech 1953 až 1957 došlo ke změně programového vymezení strany. Roku 1959 byl přijat tzv. Godesberský program, který značně změnil své zaměření a svůj charakter. SPD přestala být stranou jedné třídy, stala se stranou reprezentující širší okruh lidí a podporovala úspěšně se rozvíjející tržní hospodářství. Přestala vystihovat svou souvislost s marxismem a hlásila se spíše ke křesťanské etice, humanismu a klasické filozofii. Tento vývoj se pozitivně projevil i ve volebním vítězství strany.

V současné době má ve všech spolkových zemích převahu s výjimkou Bavorska, Bádenska-Württemberska a Saska, přičemž největší rozmach byl zaznamenán v Dolním Sasku. Volební úspěch je také posílen díky novému koaličnímu partnerovi, a to stranou Zelených. Rovněž díky ní má SPD rozhodující postavení ve Spolkové radě a v jednotlivých zemských vládách. Organizační struktura SPD je silně centralistická.

2.5.4 Svobodná demokratická strana (FDP)

Svobodná demokratická strana vznikla v prosinci 1949 sloučením několika liberálních stran, které působily po druhé světové válce v okupovaných zemích. Navazovala na typ konzervativního a nacionalistického liberalismu spojeného s těžkým průmyslem a na radikální směr, který preferoval individuální svobodu a liberální demokracii. V padesátých a šedesátých letech byla v koalici s CDU a roku 1969 se spojila v koalici se SPD, která se udržela ve vedení až do roku 1982. Kolísání mezi levicovým a pravicovým politickým proudem a snaha být potenciálně koaličním partnerem pro obě velké strany přináší zpochybnění strany vůči voličům a vyvolává v nich otázky opravdovosti jejích politických cílů. Její organizační struktura je velmi volná. Jedná se o typicky decentralizovanou stranu. Velkou nevýhodou FDP je fakt, že strana nedisponuje dostatečně silnou a trvalou základnou voličů. Program této strany zdůrazňuje přednost osoby před institucí, individuální svobody a další demokratizaci společnosti. Mezi

významné představitele FDP patřili dva spolkoví prezidenti, a to Theodor Heuss a Walter Scheel.²⁷

2.5.5 Strana zelených (Die Grünen)

Strana zelených je historicky nejmladší politickou stranou, které se v roce 1983 podařilo překročit 5% hranici hlasů a dostat se do Spolkového sněmu. Vznikla sloučením a spojením občanských iniciativ a převážně orientujících se levicových skupin zaměřených na uchování míru a na ochranu životního prostředí. Mezi jejími programovými cíli bylo i posílení přímé demokracie. Strana byla původně levicově orientovaná. Neschopnost prosadit se na politické scéně byla způsobena odporem stoupenců těchto iniciativ a aktivit k jakékoliv organizovanosti. Strana zelených se od začátku odmítali stát stranou v tradičním slova smyslu. Za důležitý považovali rotační princip ve vykonávání funkcí. Poté, co se stali parlamentní stranou, byli nuceni vykonávat parlamentní a vnitrostranickou práci a museli opustit od rotačního principu. Stavěli se proti sjednocovacímu procesu a ignorovali realitu i náladu občanů. To samozřejmě vedlo k volebním neúspěchům roku 1990. Strana zelených následně přehodnotila svůj program a přistoupila na sloučení se Svazem 90 (Bündnis 90). V průběhu devadesátých let se začalo straně postupně dařit a získávala silné postavení v mnoha zemských vládách. Vrcholem úspěchu byly volby roku 1998, kdy se Zeleným poprvé podařilo sesadit FDP z koaliční pozice a dostali se do spolkové vlády jako koaliční partner SPD. Voličskou základnu Strany zelených tvoří spíše lidé s vyšším vzděláním, starší lidé a státní úředníci.²⁸

²⁷ FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 86-88. ISBN 80-210-0907-1.

²⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. s. 239-241. ISBN 80-7079-994-3.

3 POLITICKÝ SYSTÉM RAKOUSKA

Rakouská republika je federativním státem, který tvoří devět spolkových zemí, přičemž Vídeň je město se statutem spolkové země.

3.1 Historicko-politický vývoj

Po rozpadu Rakousko-Uherska bylo 30. října 1918 svoláno ve Vídni prozatímní Národní shromáždění, které tvořili poslanci rakouských provincií v bývalém rakousko-uherském parlamentu. Dne 12. listopadu 1918 prohlásilo prozatímní Národní shromáždění Rakousko republikou. V únoru 1919 proběhly první poválečné volby na základě nově zavedeného proporčního volebního systému, který neuplatňoval žádnou omezovací klauzuli pro vstup politických stran do parlamentu, a rovněž se jich mohly poprvé zúčastnit i ženy. Volby vyhrála sociální demokracie (SPÖ). O měsíc později se sešel nově zvolený rakouský parlament k historicky prvnímu zasedání ve Vídni. Na svém zasedání zvolil koaliční vládu, která se skládala z členů vítězných SPÖ a z křesťanských sociálů. Prvním spolkovým kancléřem byl zvolen Karl Renner (SPÖ) a prvním prezidentem se stal Franz Dinghofer. Počátkem dvacátých let tvořilo nový federální stát pouze osm spolkových zemí, až 1. ledna 1922 se k nim připojila Vídeň, které byl uznán statut samotné spolkové země.²⁹

Rakouská ústava byla přijata 1. října 1920 a na základě toho se Rakousko stalo spolkovou parlamentní republikou s poměrně rozsáhlou autonomií jednotlivých zemí. V letech 1934 až 1938 na rakouské politické scéně panoval autoritativní režim odmítající komunistickou, sociálně demokratickou i fašistickou orientaci. Tento režim přijal nový ústavní text, podle něhož byla veškerá moc v rukou spolkové vlády v čele s Engelbertem Dollfussem, který byl rakouským kancléřem v letech 1932 až 1934. V období let 1933 až 1938 panoval v Rakousku fašistický režim, od roku 1938 až 1945 nacistický režim. V roce 1945 byl v Rakousku po porážce hitlerovských vojsk a po kapitulaci Německa zřízen okupační režim. Rakousko bylo rozděleno na čtyři okupační zóny na britskou, sovětskou, francouzskou a americkou. Vídeň byla okupována společnými ozbrojenými silami čtyř mocností. Nejvyšší moc týkající se otázek Rakouska náležela Spojenecké radě, kterou tvořili čtyři komisaři zastupující okupační mocnosti. Dne 27. dubna 1945 byla ve

²⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II.* 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 129-133. ISBN 80-245-0757-9.

Vídni vytvořena první prozatímní vláda, do které vstoupilo deset představitelů sociální demokracie (SPÖ), devět členů Lidové strany Rakouska (ÖVP), sedm komunistů (KPÖ) a tři nestraníci. V čele vlády, stejně jako za první republiky, byl Karl Renner. Na návrh SSSR bylo na postupimské konferenci nejvyšších představitelů tří mocností přijato usnesení o rozšíření kompetencí prozatímní vlády po celém území Rakouska. Dne 25. listopadu 1945 se konaly volby do Národní rady, ve kterých zvítězila ÖVP a ta vytvořila koalici se SPÖ. Novým spolkovým kancléřem se stal Leopold Figl (ÖVP). O měsíc později byl zvolen prvním prezidentem Druhé rakouské republiky Karl Renner.³⁰

V roce 1955 Rakousko získalo plnou státní nezávislost. Podmínkou získání státní suverenity Rakouska bylo udržení neutrality. Dne 15. května 1955 byla ve Vídni podepsána Státní smlouva (Staatsvertrag) mezi čtyřmi velmocemi (USA, SSSR, Francií, Velkou Británií) a rakouskou vládou. Státní smlouva potvrdila plnou nezávislost Rakouska, spojenecké armády opustily rakouské území a byl explicitně vyjádřen zákaz unifikace Rakouska s Německem. Dne 26. října 1955 rakouský parlament přijal ústavní zákon o trvalé neutralitě. Od roku 1965 se tento den slaví jako státní svátek. V prosinci 1955 se Rakousko stalo členem OSN. V OSN se stalo členem četné komise a kolektivního orgánu komise. V letech 1971 až 1981 byl rakouský prezident Dr. Kurt Waldheim generálním tajemníkem OSN. Vídeň se od roku 1979 stala třetím městem, vedle Ženevy a New Yorku, ve kterém sídlí OSN. Roku 1995 se Rakousko stalo členem Evropské unie a o dva roky později součástí Schengenského prostoru.³¹

3.2 Ústava

Rakouská Spolková ústava pochází z roku 1920 a byla dvakrát novelizována, a to roku 1925 a 1929. Na tvorbě ústavy se zejména podílel právní teoretik a filozof Hans Kelsen. Ne všechna důležitá ustanovení se nachází právě v ústavě, ale některé významné oblasti mají vlastní ústavní zákony, například neutralita z roku 1955 nebo právní místo politických stran nacházející se ve stranickém zákoně z roku 1975. Se vstupem do Evropské unie Rakousko přeneslo některá zákonodárná oprávnění na orgány EU, přičemž nastala změna ve stupňovité struktuře rakouského právního řádu. V soudní pravomoci

³⁰ *Rakousko: zeměpisný, hospodářský, politický a kulturní přehled*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1952. s. 19-32.

³¹ HOMOLKOVÁ, B. *Realie německy mluvících zemí*, 2. rozš. vyd. Plzeň: Fraus, 1998. s. 58-59. ISBN 80-7238-038-9.

Soudní dvůr Evropské unie stanoví, že veškerá moc práva EU má přednost před státním právem. Rakousko má jako svrchovaný stát ústavní řád samostatně rozhodující a dále vyvíjející.

3.2.1 Principy ústavy

Spolkovou ústavou se prolíná řada základních principů, princip demokratického, republikánského, spolkového a právního státu. Také princip liberální a princip dělby moci je považován za základní princip ústavy.³²

3.2.1.1 Princip demokratického státu

Zásada demokratického principu je zakotvena v článku 1 Spolkové ústavy, která zní: „*Rakousko je demokratická republika. Její právo vychází z lidu.*“ Rakouská republika je jednoznačně reprezentativní (zastupitelskou) demokracií, ale obsahuje i prvky přímé demokracie, kterými jsou lidové hlasování, lidová iniciativa a dotazování lidu.³³ Lidové hlasování je rozhodnutí lidu o nabytí platnosti zákonů přijaté Národní radou, například vstup do Evropské unie. Lidová iniciativa je právo občanů iniciovat projednávání návrhu zákona Národní radou, která není povinna návrhu vyhovět, ale musí se jím zabývat. Zákon o dotazování lidu spočívá především v záležitostech týkajících se problémů aktuální politiky, například pořádání olympijských her. V ústavě je také zakotvena přímá volba Národní rady a hlavy státu, tedy Spolkového prezidenta, kterého mají oprávnění všichni občané volit.

3.2.1.2 Princip republikánského státu

Ustanovení z článku 1 Spolkové ústavy, že „Rakousko je demokratickou republikou“, znamená zamítnutí monarchie jako státní formy. Podstata rozdílů mezi republikou a monarchií vychází z postavení hlavy státu. V souvislosti s republikánskou státní formou souvisí také ustanovení Spolkové ústavy, podle které je vyloučeno ke spolkovému prezidentovi volit členy, kteří vládnou nebo již dříve vládli.³⁴

³² LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. s. 80-82. ISBN 3-85207-946-2.

³³ *Das Politische System in Österreich*. Wien: Bundespressedienst, 1994. s. 8.

³⁴ LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. s. 85-86. ISBN 3-85207-946-2.

3.2.1.3 Princip spolkového státu

V článku 2 Spolkové ústavy je stanoveno, že Rakousko je spolkový stát (federace), který se skládá z devíti samostatných spolkových zemí, které vytváří jednotný stát. Těmito spolkovými zeměmi podle hustoty zalidnění jsou Vídeň, Dolní Rakousko, Horní Rakousko, Štýrsko, Tyrolsko, Korutany, Salcbursko, Vorarlbersko a Burgenland. Klíčovou podstatou spolkového principu je rozdělení státních funkcí mezi Spolek a spolkové země. Rovněž je důležitá kompetence v zákonodárství a jejich spolupůsobení na veškerou státní legislativu, která je situována do dvou komor parlamentu, a to do Spolkové rady a Národní rady.

3.2.1.4 Princip právního státu

Tento ústavní princip vyplývá z veškeré struktury Spolkové ústavy. Jeho podstatou je zásada legality zakotvená v článku 18 Spolkové ústavy, která říká, že veškerá veřejná správa se smí vykonávat jen na základě zákonů. Princip moci je rozložen mezi tři vzájemně spolupůsobící státní funkce, mezi které patří moc zákonodárná, správa a soudní moc. Tyto funkce spojuje kontrola. Vláda je odpovědná parlamentu, zákonodárství je kontrolováno Ústavním soudním dvorem, Správní soudní dvůr dohlíží na umírněnost zákonů veškeré veřejné správy a Účetní dvůr prověřuje finanční náklady správy.³⁵ Proti kontrole zákonnosti je možné si podat odvolání u soudu, stížnosti u Správního soudního dvora, u Ústavního soudu a u nezávislých správních orgánů ve spolkových zemích.

3.2.1.5 Liberální princip

Liberální princip zaručuje svobodu jednotlivcům. Není výslovně zakotven ve Spolkové ústavě, ale nachází se v mnohých základních a nezávislých právech, které mají rovněž ústavní postavení.

3.2.1.6 Princip dělby moci

Princip dělby moci není jednoznačně stanovený ve Spolkové ústavě, ale je odvozen z různých ústavních nařízení. Spočívá v myšlence, že státní funkce musí být odděleny, aby byla zaručena svoboda jednotlivců. Organizační rozdělení moci v rakouském ústavním

³⁵ *Das Politische System in Österreich*. Wien: Bundespressedienst, 1994. s. 8.

právu se dělí na zákonodárné a výkonné orgány, které jsou rozděleny na základě soudnictví a samosprávy. Určité státní funkce nemohou vykonávat tentýž osoby současně.³⁶

3.3 Orgány politické moci

Rakousko je spolkovou parlamentní demokracií, založenou na dvoukomorovém parlamentním systému. Politická moc je rozdělena na moc výkonnou, zákonodárnou a soudní.

3.3.1 Výkonná moc

Výkonná moc je dualistická, tedy má dvě hlavy. Hlavou rakouské republiky je přímo volený spolkový prezident, ale faktickou výkonnou moc má v rukou spolkový kancléř.

3.3.1.1 Spolkový prezident

Spolkový prezident má především funkci reprezentativní, zastupuje stát navenek. Svolává zasedání Národní rady a formálně ukončuje její zasedací období. Je vrchním velitelem armády. Jmenuje představitele nejsilnější politické strany v Národní radě spolkovým kancléřem a na jeho návrh pak členy vlády. Kandidát, který nebyl schválen prezidentem, se nemůže stát členem vlády. Spolkový prezident má také právo formálně vládu odvolat. Rovněž má právo podepisovat státní smlouvy, jmenovat diplomaty, potvrzovat soulad spolkových zákonů s ústavou a jmenovat zemské hejtmany. Kromě toho je odpovědný za dodržování spolkové ústavy.

Prvním spolkovým prezidentem Druhé rakouské republiky na základě jednohlasného souhlasu všech členů Spolkového shromáždění, tedy Národní rady a Spolkové rady, jak již bylo zmíněno, byl zvolen Karl Renner. Od roku 1951 je prezident volen přímou volbou, tedy občany (tato přímá volba je podobná přímé volbě francouzského prezidenta). Volba je nejvýše dvoukolová, v prvním kole zvítězí ten kandidát, který získá absolutní většinu odevzdaných hlasů. Pokud se tak nestane, probíhá druhé kolo, kterého se zúčastní pouze dva nejúspěšnější kandidáti z prvního kola.

³⁶ LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. s. 87-88. ISBN 3-85207-946-2.

Funkční období rakouského prezidenta je šestileté a jedna osoba může zastávat maximálně dvě funkční období. Vzhledem k přímé volbě může být prezident odvolán pouze na základě lidového hlasování, o kterém rozhoduje Spolkové shromáždění na návrh Národní rady. S volbou prezidenta souvisí tzv. institut volební povinnosti občanů, všude kde to předepisuje zemský zákon.³⁷

Současným staronovým spolkovým prezidentem je od roku 2004 Heinz Fischer (SPÖ), který byl znovu zvolen na druhé funkční období v roce 2010.³⁸

3.3.1.2 Spolkový kancléř a spolková vláda

Spolková vláda je tvořena vicekancléři a ministry, v jejímž čele stojí spolkový kancléř, který má veškerou výkonnou moc. Kromě přímého řízení vlády má pravomoc navrhopvat jmenování a odvolání jednotlivých členů vlády. Nicméně podle ústavy spolkový kancléř nemá vymezené žádné zvláštní pravomoci a funkce. Je jmenován prezidentem a je značně nezávislou osobou. V Rakousku neplatí zásada kolektivní odpovědnosti vlády či přímé odpovědnosti kancléře, ale každý ministr si zodpovídá za svůj příslušný resort. Tato odpovědnost je vázána na Národní radu a zahrnuje jak činnost daného ministerstva, tak jemu podřízených instancí. Při jednání vlády mají hlasovací právo jen ministři a vyžaduje se pro schválení předkládaného návrhu jednohlasné rozhodnutí všech členů vlády.³⁹

Současnou koalici představuje SPÖ a ÖVP, v jejímž čele je od roku 2008 spolkovým kancléřem Werner Faymann (SPÖ).⁴⁰

3.3.2 Zákonodárná moc

Zákonodárnou moc tvoří Národní rada, která je rozhodujícím legislativním orgánem, a Spolková rada, která má minimální legislativní pravomoci.

³⁷ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II*. 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 136-138. ISBN 80-245-0757-9.

³⁸ *Politický systém Rakouska* [online]. [cit. 29. prosince 2011]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/381/sekce/politicky-system-rakouska/>>.

³⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II*. 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 136-138. ISBN 80-245-0757-9.

⁴⁰ *Politický systém Rakouska* [online]. [cit. 29. prosince 2011]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/381/sekce/politicky-system-rakouska/>>.

3.3.2.1 Národní rada

Národní rada je tvořena 183 poslanci, kteří jsou voleni na základě proporčního principu. Její volební období je čtyřleté. Jsou jí odpovědni ministři a na jejím složení závisí i volba kancléře. Národní rada může vyslovit nedůvěru vládě jako celku, ale také i jednotlivým ministrům, které je prezident povinen odvolat z funkce. Pro schválení běžných zákonů je potřeba získat souhlas od absolutní většiny přítomných poslanců komory, nicméně hlasování se musí zúčastnit alespoň jedna třetina poslanců. Pro přijetí ústavních zákonů je nutný souhlas kvalifikované většiny, tedy nejméně dvou třetin poslanců za podmínky, že se hlasování zúčastní nejméně jedna polovina všech členů Národní rady.

Národní rada může být rozpuštěna pouze s nadcházejícími volbami, nebo pokud se tak rozhodne sama, přičemž se jedná o absolutní výjimku, se kterou se v žádném jiném západoevropském politickém systému nesetkáváme. V případě, že se Národní rada dostane do konfliktu s vládou, může rozhodnout o jejím rozpuštění prezident na návrh spolkové vlády. Spolu se Spolkovou radou tvoří Spolkové shromáždění. V čele Národní rady jsou tři předsedové, kteří reprezentují tři nejsilnější strany.

3.3.2.2 Spolková rada

Spolkovou radu tvoří zástupci všech devíti spolkových zemí. Počet zástupců je určen podle počtu obyvatel určité země, celkem jich je 62. Země, které mají největší počet obyvatel, mohou mít dvanáct poslanců a každá země musí být zastoupena alespoň třemi poslanci. Poslanci Spolkové rady jsou voleni nepřímo zemskými sněmy, tedy členy zastupitelských orgánů jednotlivých spolkových zemí. Volební období poslanců je závislé na volebním období jednotlivých zemských sněmů, jedná se tedy o pětileté nebo šestileté volební období, přičemž při volbě je zachován princip proporcionality. Již zvolený poslanec do Spolkové rady nemůže být odvolán z funkce před skončením volebního období. Reprezentuje zájmy lidu a zájmy jednotlivých politických stran, které mají v daných zemích rozhodující postavení. Předseda Spolkové rady se mění každých šest měsíců na bázi rotace a do funkce nastupuje vždy představitel jiné spolkové země.⁴¹

⁴¹ LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. s. 94-103. ISBN 3-85207-946-2.

Jelikož její pravomoci jsou minimální, má pouze právo vznášet námitky proti rozhodnutí, které přijala Národní rada, která však může rozhodnutí Spolkové rady přehlasovat. Její legislativní pravomoc je de facto omezena na suspensivní veto. S Národní radou není přímo propojena, komunikují spolu výhradně prostřednictvím kancléře či vlády. Všechny zákony ke schválení předkládá prezident Národní rady kancléři, který o jejich obsahu informuje Spolkovou radu, ta může mít k nim námitky, které předloží kancléři, a jeho prostřednictvím se dostávají zpět k poslancům Národní rady. Pokud se polovina přítomných poslanců Národní rady rozhodne pro původní znění zákona, je bezpodmínečně přijat. Spolková rada nicméně nemůže zasahovat do znění návrhu zákonů o federálním rozpočtu, o návrhu závěrečné zprávy, o poskytování státních finančních půjček nebo o nakládání s federálním majetkem.

3.3.3 Soudní moc

Na zákonost a dodržování kompetencí dohlíží Správní soudní dvůr. Naopak přezkoumáváním zákonů a jejich souladem s ústavou se zabývá Ústavní soudní dvůr, který se také věnuje případným problémům právních nesrovnalostí mezi jednotlivými spolkovými zeměmi a federální vládou. Každý občan se může obrátit na oba typy soudů, pokud byla jejich práva v nějakém ohledu dotčena neadekvátním administrativním zásahem, nebo pokud nebylo postupováno podle platné ústavy.

Ústavní soudní dvůr zastupuje prezident, viceprezident a dvanáct titulárních soudců. Prezident, viceprezident a šest soudců je jmenováno na doporučení vlády spolkovým prezidentem. Zbýlých šest soudců jmenuje spolkový prezident na doporučení obou komor parlamentu, tedy tři členy navrhuje Národní rada a tři Spolková rada. Soudci po svém jmenování do úřadu nemohou být odvoláni.⁴²

3.3.4 Ombudsman

V roce 1977 byla v Rakousku vytvořena nezávislá instituce ombudsman. Jedná se o mimořádný druh kontroly správy. Jeho sídlo se nachází ve Vídni. Každý občan má právo se k němu obrátit, pokud se správní úřady zachovaly vůči němu protiprávně. Ombudsman prověřuje stížnosti a doporučuje odstranění chyb, přičemž příslušný úřad je povinen do

⁴² ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II.* 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 142-145. ISBN 80-245-0757-9.

osmi týdnů předložit písemné odůvodnění svého rozhodnutí nebo přijmout navržené doporučení ombudsmana. Jeho prověření se vztahuje na veškerou správu spolkových zemí, s výjimkou Tyrolska a Vorarlberska, tyto země mají vlastní zemské právní zástupce. Instrukce ombudsmana je chápána jako kolektivní orgán. Tvoří ho tři členové, kteří jsou voleni Národní radou na návrh tří nejsilnějších politických stran na šestileté období. Každý rok je jeden z nich pověřen funkcí předsedy.⁴³

3.3.5 Územní správa a samospráva

V rámci rakouské federace je všech devět spolkových zemí vysoce autonomních. Každá spolková země má vlastní zákonodárný a exekutivní orgán. Zákonodárný orgán představuje zemský sněm, jehož poslanci jsou voleni stejným způsobem jako poslanci Národní rady, ačkoliv jejich počet je závislý na počtu obyvatel dané země. Exekutivním orgánem jsou zemské vlády, v jejichž čele stojí zemský hejtman, který je volený zemským sněmem. Do kompetencí spolkové vlády spadá rozhodování o systému vzdělávání, policii, poštách, železniční dopravě, daňové a sociální politice. Naopak zemské sněmy rozhodují o problémech týkající se vlastní zemské problematiky, tedy rozhodují o regionálním plánování, energetických zdrojích či zemědělství, ale také se podílejí na činnosti Spolkové rady. Také zemské sněmy stanoví zemské zákony. I přes určité změny v kompetencích zemských vlád v poslední době má však rozhodující vliv spolková vláda. Vztah mezi Vídní a jednotlivými zemskými sněmy není ve všech spolkových zemích zcela totožný. Západní spolkové země jsou mnohem více nezávislé na Vídni než jinde. Zemským vládám jsou pak podřízena okresní hejtmanství.

3.4 Volební systém

Rakouský volební systém funguje na proporčním principu, který je velmi výrazný oproti jiným zemím. Je přiřazován k nizozemskému nebo švédskému systému. Od roku 1945 volební systém nezaznamenal žádnou výsadní změnu. Mandáty jsou přidělovány na základě d'Hondtovy metody, kdy se na přerozdělování zbylých mandátů může podílet každá strana, která získá prostřednictvím odevzdaných hlasů alespoň jeden mandát.

⁴³ LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. s. 130-131. ISBN 3-85207-946-2.

V roce 1970 za vlády SPÖ byla zrealizována úprava volebního systému, jejímž výsledkem bylo zvýšení počtu poslanců v Národní radě ze 165 na současných 183 a snížení počtu volebních obvodů z dvaceti pěti na pouhých devět, tedy každá spolková země se stala jediným volebním obvodem. Obecně lze říci, že v prvním kole se vychází z počtu hlasů odevzdaných voliči v daném volebním obvodě a z počtu mandátů, který danému obvodu přísluší v Národní radě. Podíl mandátů a hlasů je určen volebním číslem pro daný obvod. Každá strana, aby mohla postoupit do druhého kola, musí získat alespoň jeden mandát v kterékoliv spolkové zemi. Ve druhém kole se zbylé mandáty přerozdělují na úrovni větších volebních obvodů. Roku 1990 došlo k další úpravě volebního zákona, podle které může volič volit nejen politickou stranu, ale současně může přidělit jeden preferenční hlas některému z kandidátů na kandidátní listině.

Aktivní volební právo mají Rakušané od devatenácti let. Povinná volební účast je ve Štýrsku, Tyrolech a Vorarlbersku. Avšak v přímých prezidentských volbách je povinná účast všech voličů, za neúčast může být uložena pokuta.

3.5 Politické strany

Rakouský model politických stran je spojen s principem proporcionality. Zakladateli a prvními politickými reprezentanty se po druhé světové válce stali představitelé tří protifašistických politických stran, kterými byly SPÖ, ÖVP a Komunistická strana Rakouska, která od roku 1959 nemá v Národní radě již své zastoupení. Hlavním politickým stranám ÖVP a SPÖ se podařilo v letech 1947 až 1966 vytvořit poprvé vládu velké koalice. Od roku 1966 až 1970 tvořili jednobarevnou vládu pouze představitelé ÖVP. V letech 1970 až 1983 nastalo přepólování jednobarevných vlád SPÖ s absolutní většinou hlasů. Další stranou, která získala velmi výrazný vliv ve stranickém systému, se stala v roce 1983 FPÖ. FPÖ tvořila malou koalici se SPÖ až do roku 1986 a jejím předsedou byl Jörg Haider. Od roku 1987 se stranický systém začal postupně měnit. Na politické scéně se objevila nová strana, a to Strana zelených. Čtyřstranické složení parlamentu s výjimkou let 1994 a 1995, kdy si získalo voličskou podporu Liberální fórum (odnož FPÖ), zůstává dodnes.

3.5.1 Sociálnědemokratická strana Rakouska (SPÖ)

SPÖ má v zemi dlouholetou tradici. Byla založena již roku 1874. V roce 1918 se stala jednou z rozhodujících sil při vzniku první rakouské republiky. Jejím tehdejším představitelem byl Karl Renner. V roce 1934 byla zakázána. Její legální činnost byla díky protifašistickému postoji za druhé světové války obnovena po uzavření mírových jednání. Do roku 1966 byla druhou nejsilnější stranou v zemi. V letech 1966 až 1970 reprezentovala opozici a po roce 1970 se opět vrátila do vedení státu. Až do počátku devadesátých let dvacátého století nesla název Socialistická strana Rakouska. Roku 1991 byl její původní název změněn na ten současný.

SPÖ je silně centralizovaná. Každé dva roky se koná celostranický sjezd, který rozhoduje o základní orientaci strany. Na tento kongres jsou vysíláni zástupci jednotlivých stranických organizací prostřednictvím voleb a jejich počet je stanoven podle počtu členů dané organizace. Základní počet delegátů, kteří reprezentují zájmy zemských organizací, činí dva členové, přičemž konkrétní osoby jmenuje stranické výkonné vedení v dané spolkové zemi. Na konferenci delegátů strany se tajným hlasováním volí funkcionáři. Sjezd volí předsednictvo strany, předsedu strany a jeho zástupce.⁴⁴

3.5.2 Lidová strana Rakouska (ÖVP)

ÖVP byla založena 17. dubna 1945 zástupci katolického tábora. Navázala na starší politické hnutí z devatenáctého století, které spojovalo zájmy antiliberálních a antisocialistických sil. Krátce po svém založení se strana stala rozhodující politickou silou v zemi. V období let 1945 až 1966 byla první a zároveň nejsilnější stranou, poté klesala její preference ve prospěch SPÖ. Přesto si v současné době strana udržuje relativně silnou pozici, neboť tvoří koalici se SPÖ. Strana a její představitelé preferují sociální integraci a federalismus. Nejvyšší orgán strany představuje Spolkový kongres, který rozhoduje o základních směrech politiky a programu, volí předsedu, jeho zástupce a členy spolkového předsednictva strany. Výkonným orgánem je spolkové vedení strany, jeho agendu řídí spolkové předsednictvo. Vnitřní struktura je silně decentralizovaná. Nižší stranické jednotky mají právo vysílat 25 svých zástupců na celostátní konference, provinční organizace vysílají nejméně 10 zástupců. Teritoriálně se strana dělí na zemské, okresní,

⁴⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II.* 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 145-157. ISBN 80-245-0757-9.

obecní a místní organizace. ÖVP je členem Evropské unie křesťanských demokratů (UECD), Evropské demokratické unie (EDU) a Mezinárodní demokratické unie (IDU).⁴⁵

3.5.3 Svobodná strana Rakouska (FPÖ)

FPÖ je pravicová politická strana, obsahující prvky liberalismu a nacionalismu. Jejím vzniku předcházelo v roce 1949 založení Svazu nezávislých. Až do roku 1956 byl Svaz nezávislých nedílnou součástí stranického systému. Roku 1955 bývalý nacist

A. Reinthaler založil dnešní FPÖ. V období let 1956 až 1966 byla jedinou opoziční stranou v Národní radě. Základní program strany vychází z manifestu z roku 1973, který především klade důraz na udržování vazby na německý fenomén v rakouských dějinách. Staví se proti socialistickým myšlenkám a proti katolickému klerikalismu, tedy proti zrušení povinné výuky náboženství ve školách.

V osmdesátých letech zaznamenala velký nárůst zájmu a podpory voličů. V období let 1986 až 2000 byl dlouhodobým předsedou strany Jörg Haider. Obzvláště zřetelného úspěchu dosáhla FPÖ v říjnových celorakouských volbách v roce 1994. Ale od roku 2002 její volební preference opadly. Současným předsedou strany je Heinz-Christian Strache.

3.5.4 Strana zelených (Die Grünen)

Jedná se o stranu, která byla vytvořena díky postupnému sjednocování různých zejména ekologicky zaměřených skupin. Její představitelé nikdy nechtěli vybudovat klasickou tradiční politickou stranu se silnou vnitřní organizační strukturou a členskou základnou. Poprvé tato strana vstoupila do Národní rady roku 1986.⁴⁶

⁴⁵ *Das Politische System in Österreich*. Wien: Bundespressdienst, 1994. s. 23-24.

⁴⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II*. 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. s. 157-159. ISBN 80-245-0757-9.

4 POLITICKÝ SYSTÉM ŠVÝCARSKA

Švýcarská konfederace se považuje za specifický případ mezi politickými systémy. Základní rysy politického systému představují přímá demokracie, federální struktura, proporční forma vlády a vysoká míra konsensu v rozhodovacím procesu. Švýcarská polopřímá demokracie se stanovuje koexistencí parlamentu na úrovni spolku, kantonálních parlamentů, institutů referenda a iniciativy. Je jedinou zemí, kde občané na spolkové úrovni s konečnou platností určují důležitá rozhodnutí i v otázkách zahraniční a bezpečnostní politiky. Vládní struktura Švýcarska je silně decentralizovaná.

4.1 Historicko-politický vývoj

Švýcarsko je stejně jako Andorra a San Marino nejdéle existujícím státem na republikánské bázi. Na rozdíl od jiných zemí probíhal jeho státoprvný proces zdola nahoru. Švýcarské spříseženství vzniklo po uzavření věčného spolku lesních kantonů Uri, Schwyz a Unterwalden v roce 1291. Tento spolek byl namířen proti dominanci rodu Habsburků na území lesních kantonů. Společenství kantonů bylo vázáno pomocí spojeneckých smluv. Další kantony jako Curych, Glarus, Zug a Bern se připojovaly během 14. až 16. století. V období let 1481 až 1513 se dále připojily další kantony Freiburg, Solothurn, Schaffhausen a Basilej.

Pro vývoj Švýcarska se stal klíčovou historickou událostí vestfálský mír, od jehož ukončení roku 1648 spolek kantonů byl prohlášen jako samostatný stát. Struktura konfederace nezávislých kantonů se zachovala až do obsazení francouzskými revolučními vojsky roku 1798. Francie zde vybudovala tzv. Helvetskou republiku, jejíž ústava byla silně centralistická, přičemž nebyla adekvátní k dosavadnímu vývoji kantonů. Zpět k decentralizované struktuře společenství se navrátila až díky Vídeňskému kongresu roku 1815, kdy Švýcarská konfederace se stala znovu nezávislou, a s garancí neutrality ze strany evropských mocností. Pro podobu politického systému bylo též důležité období 1815 až 1848. Roku 1847 vyvrcholila občanská válka mezi dvěma tábory, kdy na jedné straně byly liberální, protestantské a průmyslové kruhy a na druhé straně katolické konzervativní kantony. Zvítězilo seskupení pod vedením liberálů, které roku 1848 prosadilo liberální ústavu, která založila federální stát s dvoukomorovým parlamentem a sedmičlennou

spolkovou vládou.⁴⁷ V roce 1874 byla Spolková ústava zrevidovaná, čímž získala dnešní podobu. Švýcarsko se neúčastnilo první ani druhé světové války a udrželo si státní suverenitu a ozbrojenou neutralitu. K hospodářskému úspěchu a k zachování vysoké životní úrovně v zemi přispěl klidný vnitřní i zahraničněpolitický vývoj.⁴⁸ Ženeva se stala důležitým sídlem pro mnoho mezinárodních organizací, od roku 1946 je evropským centrem OSN. Švýcarsko je často hlavním místem, kde se konají mezinárodní konference, kongresy a jednání na nejvyšších úrovních.⁴⁹ V roce 2008 se Švýcarsko stalo součástí Schengenského prostoru.

4.2 Ústava

Současná Spolková ústava Švýcarska vyšla roku 1848. Dne 29. května 1874 prošla zásadní revizí. Do roku 1848 bylo Švýcarsko pouze konfederací, tedy svazem suverénních kantonů, od té doby se charakter země změnil v podobu federálního státu. Federální uspořádání tvoří tři roviny, a to spolek, kantony a obce. Ústava se skládá ze 197 článků a z 6 oddílů. Jejimi nejdůležitějšími ustanoveními jsou obecné zásady, instituce spolku, kantonů a obcí, především však rozdělení kompetencí mezi spolek a kantony. Ústava stanoví švýcarský politický model podle principu subsidiarity a podstatou je také úcta k lidským právům a přímá demokracie. Článek 2 Ústavy definuje historicky daný smysl existence spolku: „*Zachování nezávislosti vlasti navenek, udržování klidu a pořádku uvnitř, ochrana svobody a práv švýcarských občanů a podporování obecného blaha.*“ Článek 4 Ústavy se zabývá zemskými jazyky, němčinou, francouzštinou, italštinou a rétorománštinou.

Ve druhém oddíle Spolkové ústavy jsou zakotvena lidská práva, tedy svoboda vyznání a svědomí, právo na manželství, svoboda tisku projevu, podnikání a povinnosti. Dále ústava formuluje švýcarské státní občanství podle principu tzv. práva krve. Státní občanství pojímá právo kantonu, obce i státu. Kapitola ve 4. oddíle se zabývá

⁴⁷ DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. s. 233-235. ISBN 978-80-245-1357-7.

⁴⁸ SCHAFFER, F. *Abriß der Schweizergeschichte*. 12. Aufl. Frauenfeld und Stuttgart: Huber, 1979. s. 138-139. ISBN 3-7193-0430-2.

⁴⁹ JUSTOVÁ, H. *Deutschsprachige Länder*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 1992. s. 40-41. ISBN 80-901070-3-6.

problematikou referend a iniciativ a 6. oddíl stanovuje podmínky částečné a úplné revize ústavy.

4.3 Orgány politické moci

Státní moc, která se dělí na moc výkonnou, zákonodárnou a soudní, je zastoupena na úrovni spolku, kantonů a obcí.

4.3.1 Výkonná moc

Neexistuje individuální hlava státu. Nejvyšší výkonný orgán a zároveň kolektivní hlavu státu představuje Spolková rada. Jednou za rok se jeden ze členů Spolkové rady stane spolkovým prezidentem, který má pouze reprezentační funkci.⁵⁰

4.3.1.1 Spolková rada

Spolková rada je nejvyšší výkonný a řídicí úřad Švýcarské konfederace. Je tvořena sedmi členy. Každý spolkový ministr spravuje jeden ze sedmi vládních úřadů. Současnou vládu reprezentuje Didier Burkhalter (FDP) ministerstvo zahraničních věcí, Alain Berset (SP) ministerstvo vnitra, Simonetta Sommaruga (SP) ministerstvo justice a policie, Ueli Maurer (SVP) ministerstvo obrany, ochrany obyvatelstva a sportu, Eveline Widmer-Schlumpf (BDP) ministerstvo financí, Johann N. Schneider-Ammann (FDP) ministerstvo národního hospodářství, Doris Leuthard (CVP) ministerstvo životního prostředí, dopravy a energetiky.⁵¹ Spolková rada je volena nepřímo a členové rady nemusí mít poslanecký mandát, ale však musí mít pasivní volební právo. Spolkoví ministři jsou voleni Spolkovým shromážděním na čtyři roky absolutní většinou hlasů. Nemůže být vyjádřena nedůvěra vládě ani jednotlivým ministrům. Spolková rada funguje na principu kolegiality. Hlasuje prostou většinou a jako celek zodpovídá za svá rozhodnutí. Jednání vlády řídí prezident. Spolková rada je volena tak, aby adekvátním způsobem reprezentovala různé jazykové menšiny. Německy mluvícím Švýcarům náleží podle proporčního pravidla čtyři křesla, francouzsky mluvící skupině dvě a italsky hovořící menšině jen jedno.

⁵⁰ DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. s. 235-237. ISBN 978-80-245-1357-7.

⁵¹ *Švýcarsko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 2. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svycarsko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000681/>>.

Eminentní specifičností švýcarského systému je proporční zastoupení všech významných politických proudů ve vládě. V letech 1959 až 2003 se vládní posty rozdělovaly podle politické příslušnosti pravidelně podle tzv. magické formule.

Podle tzv. magické formule obsadili ve vládě dvě křesla liberálové (FDP), dvě křesla sociální demokraté (SP), dvě křesla křesťanští demokraté (CVP) a jedno křeslo si získal zástupce Švýcarské lidové strany (SVP).⁵²

4.3.1.2 Spolkový prezident

Švýcarský politický systém nemá samostatnou funkci státního prezidenta. Spolkový prezident je vybírán Spolkovým shromážděním na roční funkční období ze sedmi členů Spolkové rady. Není formální hlavou státu ani ministerským předsedou, je jen jedním z členů vlády. De facto nemá žádné zvláštní pravomoci, plní pouze reprezentační funkci státu z pověření Spolkové rady. Současnou Spolkovou prezidentkou je ministryně financí Eveline Widmer-Schlumpf, která je ve funkci od 1. ledna 2012.⁵³

4.3.2 Zákonodárna moc

Zákonodárnou moc tvoří symetrický bikameralismus. Parlament Spolkové shromáždění se skládá z Národní rady, která reprezentuje lid a z kantonálního zastoupení ze Stavovské rady.

4.3.2.1 Spolkové shromáždění

Spolkové shromáždění, jehož vzorem je USA, je dvoukomorový systém. Zasedá při volbě Spolkové rady. Volí soudce Spolkového soudu, kancléře, který řídí úřad vlády, a generály armády švýcarské konfederace. Dohlíží na vládu a spolkovou správu. Rovněž schvaluje rozpočet. Švýcarský parlament je považován za pracovní parlament, který je srovnatelný se Spolkovým sněmem v SRN nebo Kongresem v USA. Na parlament se tedy nehledí jako na veřejnou tribunu, ale jako na těleso zabývající se konkrétními problémy. Odborná poslanecká práce a diskuse se koná ve výborech bez veřejnosti. Každá předloha zákona musí být schválena oběma komorami parlamentu. Obě rovnocenné komory

⁵² GRUNER, E., JUNKER, B. *Bürger, Staat und Politik in der Schweiz*. 2. vollständig neubearb. Aufl. Basel: Lehrmittelverlag Basel-Stadt, 1972. s. 83-85.

⁵³ *Švýcarsko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 3. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svycarsko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000681/>>.

parlamentu mají nástroj parlamentní iniciativy, který umožňuje navrhnout zákony a ústavní změny bez účasti vlády.⁵⁴

4.3.2.2 Národní rada

Národní rada představuje reprezentativní zastoupení lidu a má 200 poslanců. Zasedá čtyřikrát do roka vždy po dobu tří týdnů. Ve Švýcarsku je zaveden tzv. miliční systém na základě čestného úřadu, což znamená, že členové Národní rady mají vlastní zaměstnání a funkce v parlamentu je jen jejich vedlejší činností bez nároku na mzdu. Alternativou k miličnímu systému je vytvoření skupiny profesionálních politiků a honorovaných nositelů politických mandátů, jako je tomu tak ve většině parlamentních demokracií.

4.3.2.3 Stavovská rada

Stavovská rada zastupuje zájmy kantonů. Každý z dvaceti kantonů zastupují dva členové a polokantony mají po jednom zástupci, tedy Stavovská rada má celkem čtyřicet šest členů. Její poslanci se volí podle kantonálního volebního práva vyznačující se většinovou volbou. Termín voleb je shodný s termínem voleb do Národní rady. Každý návrh zákona musí být schválen oběma komorami. Pokud se usnesení návrhu obou komor liší, je sestaven zvláštní mechanismus, který má za úkol sblížit jejich stanoviska.

4.3.3 Soudní moc

Představitel soudní moci je Spolkový soud sídlící v Lausanne. Má celkem 60 soudců, z toho 30 soudců plně vykonává svůj úřad a 30 soudců pracuje na vedlejší úvazek. Soudci jsou voleni Spolkovým shromážděním na šest let. Při volbě se bere ohled na národnostní a jazykovou strukturu země a na proporční pravidla vzhledem k rozložení politických sil. Spolkový soud je nejvyšší odvolací instancí týkající se civilních, trestních a správních záležitostí. Chrání ústavou zaručená práva jednotlivce. Má pravomoc rozhodovat spory mezi kantony a mezi spolkem a kantony. Rovněž rozhoduje o kantonálních zákonech a obecních nařízeních v souladu s ústavou. Od Spolkového ústavního soudu v SRN se odlišuje tím, že do jeho kompetencí nepatří posuzování

⁵⁴ GRUNER, E., JUNKER, B. *Bürger, Staat und Politik in der Schweiz*. 2. vollständig neubearb. Aufl. Basel: Lehrmittelverlag Basel-Stadt, 1972. s. 74-82.

spolkových zákonů z hlediska jejich ústavnosti. Vedle Spolkového soudu funguje ještě Soud sociálního pojištění.

4.3.4 Územní správa a samospráva

Švýcarsko se skládá z dvaceti šesti kantonů, přesněji řečeno z dvaceti kantonů a šesti polokantonů. Těmito kantony jsou Aargau, Bern, Freiburg, Ženeva, Glarus, Graubünden, Jura, Lucern, Neuenburg, Schaffhausen, Schwyz, Solothurn, St. Gallen, Ticino, Thurgau, Uri, Vaud, Wallis, Zug, Curych a polokantony jsou Appenzell-Innerrhoden, Appenzell-Ausserrhoden, Basilej-město, Basilej-venkov, Obwalden a Nidwalden. Kantony jsou samostatnými objekty, mají vlastní ústavy a specifickou vládní strukturu lišící se od spolku. Každý kanton má jinou rozlohou a jiný počet obyvatel. Ústava kantonů musí být schválena Spolkovým shromážděním a některé kantonální zákony musí být i schváleny Spolkovou radou. Spolková rada však může zákon hodnotit pouze z formální stránky, tedy zda je v souladu se spolkovými zákony a ne z jeho materiálního či politického obsahu. Kantonální vlády se skládají z pěti až sedmi členů a jsou voleny přímo lidem.

Spolek má jen ústavou výlučně určené kompetence, tzv. zbytkové pravomoci mají kantony do té doby, dokud nějaká oblast není přenesena na spolek formou ústavní revize. Výlučné kompetence spolku se týkají zejména zahraniční politiky, zahraničního obchodu, financí, měnové politiky, energetiky, obrany, spotřebitelských daní a sociálního pojištění. Ačkoliv je zahraniční politika podle ústavy záležitostí spolku, mohou kantony uzavírat mezinárodní smlouvy v jednotlivých oblastech spadajících do jejich kompetencí. Takové smlouvy však nesmějí odporovat zájmům spolku nebo jiných kantonů.

Obce jsou ve Švýcarsku vysoce autonomní. Jejich pravomoci chrání Spolkový soud. Kantony nemohou zasahovat do práv obcí. I na obecní úrovni se nachází institut referenda a iniciativy, přičemž i jednotliví občané mohou podávat návrhy.

Všechny tři roviny federálního uspořádání, tedy spolek, kantony a obce, mají oprávnění vybírat daně z příjmu a majetku. Významným znakem správního systému konfederace na všech úrovních je málo čtená a finančně nenáročná veřejná správa.

4.4 Instituty přímé demokracie

Instituty přímé demokracie formují politický systém Švýcarska, protože občané mají neustálý vliv na vypracovávání ústavy. Jsou uplatňovány dvě formy přímé

demokracie, a to referendum a iniciativa. V referendu hlasují občané o obsahu určeném státním orgánem. Otázky v referendu jsou pokládány vládou a parlamentem, nikoliv občany, ti nemají přímý vliv na jejich formulaci. Předmětem referenda bývá každá změna ústavy. Na rozdíl od referenda iniciativa je přímou aktivitou občanů, kteří se mohou podílet na formulaci textu a mohou požadovat změnu ústavy na spolkové úrovni. Občané jsou iniciátory nového zákona včetně jeho přesného znění na úrovni kantonů. Nástroji přímé demokracie jsou obligatorní referendum, fakultativní referendum a lidová iniciativa.

Změny ústavy a státní smlouvy zakotvující vstup Švýcarska do mezinárodních organizací závisí na povinném lidovém hlasování. V obligatorním referendu je zavrhnuto jenom malé procento předloh. Roku 1986 lidové hlasování odmítlo vstup do OSN, 2001 do EU.

Přinejmenším 100 000 voličů může požadovat úplnou ústavní revizi prostřednictvím institutu lidové iniciativy. Skupina občanů, která iniciativu připravuje, se nazývá iniciační výbor. Iniciační výbor musí shromáždit během osmnácti měsíců podpisy oprávněných voličů podporujících iniciativu. Touto formou mohou občané žádat o zrušení některých článků nebo definovat nové.

Fakultativní referendum dává 50 000 občanům nebo osmi kantonům možnost hlasovat o právě vydaném zákonu, s kterým nesouhlasí. Funguje jako negativní instrument. Lhůta trvá pouze sto dnů na získání podpisů. Fakultativní referendum podporuje konsensuální chování vlády.⁵⁵

4.5 Volební systém

Ve Švýcarsku se jedná o zvláštní případ volebního systému, který se nazývá úplný poměrný systém, kdy zástupci zvolených stran se podílejí na vládě či jiných politických institucích v poměru hlasů dosažených ve volbách a není potřeba vytvářet vládní koalice. Volební právo má švýcarský občan od osmnácti let. Volební právo mají ženy i muži, avšak ženy mají volební a hlasovací právo až od roku 1971. Jednotlivé kantony mají příslušný počet mandátů přidělený podle počtu obyvatel. V nejmenších kantonech musí politická strana získat přes 30% hlasů, aby jí mohl být udělen alespoň jeden mandát. Národní rada je volena na základě poměrného volebního systému a neexistuje zde volební klauzule. Při

⁵⁵ DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. s. 239-249. ISBN 978-80-245-1357-7.

volbách do Národní rady dostane každý občan kandidátní listiny politických stran. Volič může měnit pořadí kandidátů na listině. Také může zapsat kandidáty jedné strany na listinu jiné strany a nahradit jimi ty stávající - tzv. panašovat.

Při volbě do Stavovské rady se používá většinový systém. Každý volič dostane prázdný volební lístek a jméno upřednostňovaného kandidáta sám doplní. Je nutné rozlišovat volební a hlasovací účast. Volební účast je vyšší než hlasovací účast v referendech a týká se zejména voleb do Národní rady. Volební účast má od roku 1945 stálý pokles na pouhých 50%. Hlasovací účast ve spolkových referendech je 40%. Důvodem nízké volební účasti je politická moudrost občanů, a tím pádem je Švýcarsko dlouhodobě politicky stabilní zemí, anebo může být důvodem nezájem občanů.⁵⁶

4.6 Politické strany

Politické strany ve Švýcarsku nemají obzvlášť silné postavení, jsou v ústavě zakotveny až od roku 1999, nejsou podřízené speciálnímu zákonodárství a nefinancuje je stát. Neexistuje zákon o politických stranách. Stranám je poskytován příspěvek ze spolkového rozpočtu na vydržování parlamentních frakcí. V jednotlivých kantonech a na lokální úrovni jsou politické strany málo jednotné a propojené, díky odlišným tradicím, historickým vývojem a různými politickými postoji. Výrazná decentralizace stran má vliv na volby a volební kampaň. Vládní strany nejsou zastoupeny ve všech kantonech, pouze FDP a SP se vyskytuje v každém kantonu. Nejdůležitějšími politickými stranami jsou FDP, CVP, SP a SVP, které vycházejí ze třech politicko-ideologických proudů devatenáctého století, a to z liberalismu, konzervatismu a demokratického socialismu.⁵⁷

4.6.1 Svobodně demokratická strana Švýcarska (FDP)

FDP stála u vzniku moderního spolkového státu. Původní radikální demokraté (dnes svobodní) měli v devatenáctém století absolutní většinu v parlamentu. FDP obsazovala všech sedm vládních postů ve Spolkové radě až do roku 1891. Dříve bylo její zaměření

⁵⁶ GRUNER, E., JUNKER, B. *Bürger, Staat und Politik in der Schweiz*. 2. vollständig neubearb. Aufl. Basel: Lehrmittelverlag Basel-Stadt, 1972. s. 96-102.

⁵⁷ DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. s. 251-252. ISBN 978-80-245-1357-7.

levicově liberální, ale později se z ní stala strana konzervativní. Reprezentuje zájmy samostatně podnikajících živnostníků.

4.6.2 Křesťansko-demokratická lidová strana Švýcarska (CVP)

CVP má již kořeny v Katolicko-konzervativní straně, která byla v 19. století opozicí liberálního hnutí. V první polovině 19. století byla CVP díky silnému katolickému křídlu koaličním partnerem liberálů. Nejvyšší stálou volební účast má CVP v konzervativních venkovských kantonech. V současné době je považována za stranu středu, stále hraje ve straně roli katolický základ.

4.6.3 Sociálně demokratická strana Švýcarska (SP)

Poté, co SP vznikla, patřila k opozičním stranám. Roku 1943 získala prvé vládní křeslo v proporčním systému po odštěpení komunistického křídla. Druhé vládní křeslo získala roku 1959 v rámci magické formule. Orientuje se na široké spektrum zaměstnanců, nejen na dělnickou třídu. Podporuje institut referend a lidové iniciativy. Je proti jaderné energii. Mezi její nově řešená témata patří ekologická problematika a práva žen.

4.6.4 Švýcarská lidová strana (SVP)

SVP vznikla odštěpením Rolnické, živnostenské a měšťanské strany od FDP roku 1919. SVP je liberálně-konzervativní stranou občanského středu. Od devadesátých let 20. století se zaměřovala proti evropské integraci, která byla podporována ostatními vládními stranami, a vyznačovala se silným protiimigračním postojem. Díky tomuto zaměření se SVP povedlo mobilizovat pravicově konzervativní voliče, vyhrát parlamentní volby v roce 2003 a stát se nejsilnější stranou v Národní radě.⁵⁸

⁵⁸ GRUNER, E., JUNKER, B. *Bürger, Staat und Politik in der Schweiz*. 2. vollständig neubearb. Aufl. Basel: Lehrmittelverlag Basel-Stadt, 1972. s. 113-117.

5 POLITICKÝ SYSTÉM LUCEMBURSKA

Lucemburské velkovévodství je konstituční dědičnou monarchií a parlamentní demokracií. V současné době je Lucembursko jediným velkovévodstvím na světě. Je součástí Beneluxu.

5.1 Historicko-politický vývoj

Roku 963 došlo ke vzniku lucemburského hrabství. Karel IV. v roce 1354 povýšil Lucembursko na vévodství, ale zároveň ho zadlužil díky svým politickým tahům. Lucemburkové se dobře nestarali o svou zemi, a tak roku 1441 byla Eliška Zhořelecká nucena Lucembursko prodat burgundskému vévodovi Filipu Dobrému a země byla připojena k Burgundsku.⁵⁹ V roce 1477 připadá vévodství habsburskému rodu a roku 1555 jeho španělské větvi, kdy se Lucembursko stává součástí španělského Nizozemí. Poté, co vymřela španělská větev rodu Habsburků, spadá Lucembursko a Nizozemí až do roku 1794 pod Rakouskou republiku. O tři roky později se Lucemburska zmocnili Francouzi. Po svržení Napoleona I. roku 1815 byla země prohlášena na Vídeňském kongresu samostatným státem a současně i povýšila na velkovévodství. Vznikla personální unie s Nizozemskem, kde hlavou státu byl nizozemský král. Po ukončení belgického osvobozenického hnutí došlo k odtržení Belgie od Nizozemí a ke vzniku Belgického království, jehož součástí se stala i valonská část Lucemburska. Ze zbylé části pak vzniklo území současného Lucemburska. Za předpokladu, že bude zrušena vojenská pevnost v Lucemburku, došlo v roce 1867 k vyhlášení tzv. neutrality státu. Roku 1890 byla zrušena personální unie s Nizozemím, protože lucemburská ústava neuznávala nástupnictví ženy, a když se nizozemskou královnou stala Vilemína, Lucembursko ji nepřijalo a na velkovévodský trůn usedl Adolf I. Od roku 1912 bylo Lucembursko okupováno Němci. Roku 1921 byla utvořena celní a měnová unie s Belgií. Během 2. světové války opět Němci porušili lucemburskou neutralitu a začali zemi okupovat. V roce 1944 byla podepsána dohoda o celní unii mezi Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem, která vedla k vytvoření Beneluxu roku 1948. Roku 1945 se Lucembursko stalo zakládajícím členem OSN. O tři roky později se vzdalo své neutrality a stalo se členem NATO. V roce 1952 se stalo

⁵⁹ HULICIUS, E. *Lucembursko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. s. 22-40. ISBN 978-80-7277-341-1.

zakládajícím členem EU. Dne 14. června 1985 byla podepsána Schengenská dohoda na hranicích s Německem a Francií, která byla o pět let později ještě doplněna a rozšířena. Tato dohoda začala platit 26. března 1995.⁶⁰

5.2 Ústava

Lucemburská ústava byla vyhlášena 17. října 1868. Byla několikrát změněna, ale stále odpovídá původnímu znění. Ústava je rigidní, k jejím změnám je potřeba zvláštní a složitější postup než je obvyklý legislativní proces. Změna ústavy musí být schválena ve dvou po sobě následujících hlasováních v Poslanecké sněmovně alespoň dvou třetinovou většinou poslanců. Lucemburská ústava říká, že koruna Velkovévodství se dědí v rodině Nassau na základě smlouvy z 30. června 1783. Osoba velkovévody je podle ústavy svatá a nedotknutelná.⁶¹

5.3 Orgány politické moci

Hlavou státu je panovník, respektive velkovévoda se silným formálně právním postavením. Moc se dělí na výkonnou, zákonodárnou a soudní.

5.3.1 Výkonná moc

Výkonná moc je v rukou velkovévody a vlády.

5.3.1.1 Velkovévoda

Velkovévoda stojí v čele státu. Současným velkovévodou je Jindřich I. Lucemburský, který usedl na trůn 7. října 2000, poté co jeho otec velkovévoda Jan abdikoval v jeho prospěch.⁶² Velkovévoda má především reprezentativní a ceremoniální funkci, avšak mu náleží významná práva. Schvaluje a vyhlašuje zákony. Svá rozhodnutí oznamuje v průběhu tří měsíců po usnesení Poslanecké sněmovny. Svolává a rozpouští parlament. Na základě výsledků voleb jmenuje a propouští členy vlády a jmenuje doživotní členy Státní rady. Rovněž vydává nezbytná nařízení a potřebné výnosy k provedení zákonů,

⁶⁰ KOŘÍNEK, V. *Ministáty Evropy*. 1. vyd. Krnov: Vladimír Kořínek, 2003. s. 9-11. ISBN 80-903184-0-1.

⁶¹ KLOKOČKA, V. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha:Linde, 1997. s. 217-218. ISBN 80-7201-056-5.

⁶² *Lucembursko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 19. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucembursko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000949/>>.

avšak nemůže zrušit anebo pozastavit provedení zákonů. Uzavírá smlouvy, smlouvy nemohou být platné, dokud nebudou schváleny zákonem a uveřejněny stanoveným způsobem. Velkovévoda je vrchním velitelem branné moci, vyhláší válku a její konec. Má právo promíjet a zmírňovat tresty vynesené soudci. Také má právo veta a mincovní právo. Může být zastoupen princem velkovévodského domu, který má titul Poručíka Velkovévodství. Není-li velkovévoda schopný vládnout, nebo není-li při smrti velkovévody jeho nástupce plnoletý, je zřízena regentská správa.⁶³

5.3.1.2 Vláda

Vláda vychází z parlamentu, je formálně jmenována velkovévodou a je odpovědná Poslanecké sněmovně. Vláda se skládá z čtrnácti ministrů, avšak nejméně může mít tři. V jejímž čele stojí ministerský předseda, kterým je Jean-Claude Juncker (CSV).⁶⁴ Mezi členy vlády a velkovévodou se nevyskytuje žádný zprostředkující orgán. Člen vlády nemůže být zbaven odpovědnosti na ústní nebo písemný rozkaz velkovévody.

Vedle vlády je zřízen důležitý orgán Státní rada, kterou tvoří jedenadvacet členů jmenovaných velkovévodou na doživotí. Státní rada připravuje zákony, má poradní hlas, rozhoduje o správních sporech a zaujímá stanovisko ke všem ostatním otázkám, které jsou přikázány velkovévodou anebo zákonem.

5.3.2 Zákonodárná moc

Díky tomu, že Lucembursko je parlamentní demokracií, je zákonodárná moc situována do rukou parlamentu, který je unikamerální a je jím Poslanecká sněmovna.

5.3.2.1 Poslanecká sněmovna

Poslaneckou sněmovnu tvoří šedesát poslanců, kteří jsou voleni na pět let. Poslanecká sněmovna reprezentuje zemi. Schvaluje složení vlády. Poslanci jsou voleni na základě všeobecného volebního práva listinovou volbou podle pravidel poměrného zastoupení. Každý zákon vyžaduje její souhlas. Přijímá ke schválení iniciativní nebo vládní návrhy zákonů od velkovévody. Navrhuje velkovévodovi zákonodárné návrhy. Poslanecká

⁶³ KLOKOČKA, V. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha:Linde, 1997. s. 217-228. ISBN 80-7201-056-5.

⁶⁴ *Lucembursko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 19. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucembursko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000949/>>.

sněmovna má právo obžalovat členy vlády. Může být rozpuštěna velkovévodou a nejpозději do tří měsíců se musí konat nové volby. Všechny zákony jsou podřízeny dvojímu schvalování, pokud Sněmovna nerozhodne jinak ve shodě se Státní radou.

5.3.3 Soudní moc

Soudnictví je třístupňové. Nejvyšší soudní instancí je vrchní soudní dvůr. Soudci nižších soudů jsou jmenováni velkovévodou přímo, ale předsedové a místopředsedové okresních soudů jsou jmenováni po stanovisku Nejvyššího soudního dvora. Soudci okresních soudců a radové soudního dvora jsou jmenováni do konce života.⁶⁵

5.3.4 Územní správa a samospráva

Lucembursko se dělí na tři distrikty, a to Diekirch, Grevenmacher a Luxembourg. Tyto tři distrikty se dále člení na dvanáct kantonů, kterými jsou Clervaux, Wiltz, Vianden, Esch, Diekirch, Redange, Mersch, Luxembourg, Echternach, Grevenmacher, Capellen a Remich. Nejnižší územní jednotky představují obce, kterých je celkem 118.

5.4 Volební systém

Země je rozdělena do čtyř volebních obvodů, Jih, Střed, Sever a Východ, přičemž v jednotlivých obvodech se liší počty volených poslanců. V současnosti je pro volební obvod Jih stanoven počet mandátů, které jsou k dispozici, na 23. Ve Středu se nachází 21 zastupitelů, na Severu 9 a na Východu pouze 7.⁶⁶ Volební zákon stanoví přesný počet poslanců, kteří budou voleni v jednotlivých obvodech podle počtu obyvatel, avšak tento počet se může měnit. Tento počet nesmí být na jednoho poslance menší než 4000 obyvatel, nicméně nesmí překročit 5500 obyvatel. Volič v každém z těchto obvodů může volit stranu jako celek, nebo může dát hlasy kandidátům z různých listin a také smí dát jednomu kandidátovi dva hlasy. Volební zákon nestanoví výši uzavírací klauzule.

Všeobecné volební právo bylo zavedeno roku 1918, což se dá také považovat jako určitý mezník i pro systém politických stran. Rovněž v tomto roce byl zaveden poměrný volební systém, který stabilizoval stranický systém. Lucembursko patří mezi jeden z mála

⁶⁵ KLOKOČKA, V. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha:Linde, 1997. s. 217-229. ISBN 80-7201-056-5.

⁶⁶ *Politický systém Lucemburska* [online]. [cit. 23. února 2012]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/436/sekce/politicky-system-lucemburska/>>.

států, ve kterém je od roku 1918 povinná volební účast pro všechny voliče, kteří jsou starší osmnácti let. Pokud se volič nemůže zúčastnit voleb, musí předložit pádné důvody jeho neúčasti, jinak je mu uložena pokuta.⁶⁷

5.5 Politické strany

Lucemburský multipartismus tvoří především tři hlavní politické strany, kterými jsou CSV, LSAP a DP. Nejdůležitější a nejsilnější politickou stranou je CSV, která je největším politickým subjektem Lucemburska. Jejím koaličním partnerem od druhé světové války je většinou LSAP. V průběhu 20. století měli Lucemburští liberálové (nyní DP) omezenou roli. Sociální demokraté nikdy nebyli stranou vyskytující se ve vládě. Typ lucemburského stranického systému by se dalo označit jako systém dvou a půl strany. V 21. století nově vzniklými politickými stranami jsou Komunistická strana Lucemburska (KPL), Strana reformní demokratické alternativy (ADR) a Strana zelených.

5.5.1 Křesťansko-sociální lidová strana (CSV)

CSV vznikla v roce 1914 jako zastánce politického katolicismu. Má velmi vysokou voličskou podporu. Tato strana se vyskytla pouze jednou v opozici, a to v roce 1974. Jejím současným předsedou je François Biltgen. Jejím stoupencem je také současný premiér Jean-Claude Juncker. Zaměření strany je středopravé, podporuje sociální tržní ekonomiku. CSV je členem Křesťanskodemokratické internacionály a Evropské lidové strany.

5.5.2 Lucemburská socialistická dělnická strana (LSAP)

LSAP poprvé vstoupila do vlády 1937. Po druhé světové válce se účastnila vládních koalic spolu s CSV. Její volební popularita vzrůstala zejména od osmdesátých let. Lucemburský premiér nikdy nevezel z LSAP. Strana má koaliční potenciál. LSAP je levostředovou stranou hájící sociální stát. Jejím současným předsedou je Alex Bodry. Je členem Socialistické internacionály a Evropské socialistické strany.

⁶⁷ KLOKOČKA, V. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha:Linde, 1997. s. 224-225. ISBN 80-7201-056-5.

5.5.3 Demokratická strana (DP)

DP je nejstarší politickou stranou, která doplňuje trojici nejvýznamnějších politických stran Lucemburska. Do roku 1954 se tato trojice nazývala Lucemburští liberálové. Byla proti zavedení všeobecného volebního práva roku 1918. Jejím současným předsedou je Claude Meisch. DP preferuje minimalizaci státních zásahů do ekonomiky. Podporuje členství v NATO. Mezi její hlavní voliče patří střední a vyšší společenská vrstva. Je členem Liberální internacionály a Evropské liberální, demokratické a reformní strany.⁶⁸

⁶⁸ VOŽENÍLKOVÁ, Marcela. *Komparace volebních systémů evropských ministátů, Případová studie Lucemburska a Lichtenštejnska* [online]. Brno, 2011 [cit. 23. února 2011]. s. 16-18. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/342791/fss_b/Bc_prace.pdf>.

6 POLITICKÝ SYSTÉM LICHTENŠTEJNSKA

Lichtenštejnské knížectví je konstituční dědičnou monarchií fungující na demokratické a parlamentní bázi. Státní moc se dělí mezi knížete a lid.

6.1 Historicko-politický vývoj

Dne 23. ledna 1719 bylo Lichtenštejnsko povýšeno císařem Karlem IV. na knížectví a došlo ke sloučení hrabství Schellenberg a Vaduz. Ten den byl tedy založen nový stát, který má název po svém zakladateli a vládcí. Lichtenštejnské knížectví jako jediné ze všech států „Svaté říše římské“ trvá dodnes. Lichtenštejnsko již po dvě století nezažilo válku. Poslední vojenský konflikt se na jeho území odehrál roku 1799, kdy se zde střetl Napoleon Bonaparte s rakouskými vojsky v jedné ze svých vítězných bitev. V roce 1806 Napoleon vytvořil tzv. Rýnský spolek, v němž se nacházelo šestnáct německy mluvících států a patřilo tam i Lichtenštejnsko. Po porážce Napoleona a po Vídeňském kongresu roku 1815 bylo knížectví převedeno do Německého spolku až do roku 1866. V roce 1866 kníže Jan II. Dobrotivý rozpustil armádu a roku 1914 vyhlásil trvalou neutralitu státu. Kníže Jan II. Dobrotivý vládl 71 let, až do roku 1929 a jeho období vlády je nazýváno zlatým věkem, obdobím klidu, míru a všeobecného rozmachu knížectví. Rozpad Rakouska-Uherska přinesl konec unie s Lichtenštejnem, a proto byla potřeba vyhledat nového spojence, kterým se stalo Švýcarsko. Roku 1921 byly podepsány smlouvy o společném obchodě a poštovní službě. O tři roky později začala platit celní dohoda, Lichtenštejnsko se zapojilo do švýcarského hospodářství a přijalo švýcarskou měn.⁶⁹

Dne 5. října 1921 byla přijata nová ústava, která zaručovala buržoazně demokratická práva a svobody, platí dodnes. V roce 1938 usedl na knížecí trůn František Josef II., který působil ve své funkci až do roku 1984. Za jeho vlády došlo k velkému vzestupu země.⁷⁰ Země se stala v roce 1978 plnoprávným členem Evropského parlamentu ve Štrasburku. Jako poslední v Evropě roku 1984 získaly ženy volební právo. Téhož roku předal kníže František Josef II. většinu svých pravomocí synovi Janu Adamovi II., který se

⁶⁹ PEČNIKOV, B. A. *7+1 nejmenších v Evropě*. 1. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1989. s. 89-91. ISBN 80-7022-035-X.

⁷⁰ CHMELA, J. *Švýcarsko, Lichtenštejnsko*. 1 vyd. Praha: Pressfoto, 1984. s. 200.

stává plnoprávným vládcem v roce 1989, poté co umřel jeho otec. O rok později Lichtenštejnsko vstoupilo do OSN.⁷¹

6.2 Ústava

Lichtenštejnská ústava pochází z 5. října 1921 a vydal ji kníže Jan II. Dobrotivý. Nová ústava si vzala podstatu z předchozí ústavy z roku 1862, což je hned patrné z preambule. Ústava zajišťuje základní práva a svobody občanů. Vymezuje pravomoc knížete, parlamentu, vlády, soudů a lidu. Zásadní změnu přinesla pro Lichtenštejnce a knížete v jeho přesídlení z Vídně do Vaduzu. Teprve poté začala plnohodnotně fungovat. Hlavním rozdílem oproti předchozí ústavě byl dualismus vlády rozdělený mezi knížete a lid. Pojem lid znamená jednak voleného zástupce v parlamentu, ale i možnost všech dospělých mužů vyjádřit se v referendu k jakékoliv otázce. Rovněž ústava přinesla změnu v soudní moci, v zemi vznikl systém tří soudních institucí. Otevřela novou etapu v životě knížectví. Zrušila privilegia a výsadní postavení církve. Také je nyní v ústavě zakotveno jmenování prvního premiéra z řad domácího obyvatelstva. Nově byla zavedena i trůnní řeč, kterou poprvé pronesl 2. března 1922 bratr knížete Františka z Lichtenštejnska.

6.3 Orgány politické moci

Hlavou státu je kníže. Kníže má velmi silné postavení ve státě.

6.3.1 Výkonná moc

Výkonnou moc vykonává vláda společně s knížetem.

6.3.1.1 Kníže

Současným lichtenštejnským knížetem je od roku 1989 Jan Adam II. Trůn vždy dědí nejstarší syn z vládnoucího rodu. Reprezentuje stát na mezinárodní úrovni. Kníže má v zemi právo veta při schvalování zákonů, zákony přijaté v parlamentu jsou slučitelné s ústavou a principy demokratické služby lidu. Řeší patové situace v parlamentu, tedy jeho rozpuštění a nové volby a tradičně každý rok na jaře otevírá jeho zasedání. Prostřednictvím referenda z roku 2003 došlo k posílení jeho moci. Kníže se aktivně podílí na výkonné moci.

⁷¹ KOŘÍNEK, V. *Ministáty Evropy*. 1. vyd. Krnov: Vladimír Kořínek, 2003. s. 78-80. ISBN 80-903184-0-1.

Pravidelně se schází s vládou, která ho informuje o aktuálních problémech země. Také je aktivní v zahraniční politice, díky tomu se stal jediným aktivním panovníkem v Evropě. Může být svržen nespokojenými občany prostřednictvím referenda. Současný kníže je velmi populární.⁷²

Společně s parlamentem jmenuje členy vlády. Zákony musí být knížetem podepsány před tím, než vstoupí v platnost nebo musí být schváleny ve všelidovém referendu. Má neomezené právo udělovat milosti odsouzeným, udělovat tituly a hodnosti. Smí pozastavit probíhající trestní řízení. Pokud bude země ohrožena, je kníže nejvyšším zákonodárným představitelem a může vydávat mimořádné zákony. Nesmí čerpat finance ze státní pokladny s výjimkou reprezentace státu. Není mu vyplácen žádný státní příjem. Nabývá zisky ze soukromého majetku rodiny.

6.3.1.2 Vláda

Vládu tvoří pět členů, tedy předseda, jeho zástupce a tři vládní ministři. Ministerským předsedou se stává člen té politické strany, která vyhrála ve volbách. Funkce premiéra souvisí s funkcí ministra zahraničních věcí, práva a financí. Premiér má tedy velmi vysoké postavení. Všichni ministři musí být Lichtenštejnci. Vláda je jmenována knížetem na návrh parlamentu na čtyřleté funkční období. Je odpovědná knížeti. Každý ministr má jeden hlas, včetně předsedy vlády. Předseda vlády musí dohlížet na zákonnost přijatých vládních usnesení. Má právo audience u knížete, povinnost spolupodepisovat zákony a předkládat důležité státní akty ke schválení knížeti.

6.3.2 Zákonodárná moc

Zákonodárnou moc má v rukou jednokomorový parlament, který se nazývá Zemský sněm, spolu s knížetem.

6.3.2.1 Zemský sněm

Zemský sněm je tvořen dvaceti pěti poslanci, kteří jsou voleni ve dvou okrscích na základě poměrného volebního systému. Oblast Horní země (Oberland) je totožná s historickým územím hrabství Vaduz a má ve sněmovně 15 křesel. Dolní země (Unterland)

⁷² VAŘEKA, M. *Lichtenštejnsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010. s. 109-142. ISBN 978-80-7277-461-6.

je shodná s panstvím Schellenberg a zabírá 10 mandátů. Volby se konají každé čtyři roky. Volit mohou všichni občané, kterým je více než dvacet let. Zemský sněm dohlíží na činnost vlády. Mandát poslance je neslučitelný s funkcí ministra nebo soudce. Pokud dojde k jeho rozpuštění, musí se nové volby konat do šesti týdnů. Kníže může svolávat a ukončovat schůzi Zemského sněmu. Též může být schůze svolána, požaduje-li to alespoň tisíc občanů nebo požadují-li to tři obecní zastupitelstva.⁷³

6.3.3 Soudní moc

Soudci jsou jmenováni knížetem na návrh parlamentu. Všechny soudy sídlí ve Vaduzu. První instancí nesoucí soudní pravomoc je Zemský soud, který se zabývá všemi druhy občanskoprávními spory a méně závažnými trestnými činy. Druhou instancí představuje Vyšší soud a třetí Nejvyšší soudní dvůr. Odvolací lhůta je u všech soudů čtyři týdny od rozhodnutí soudu. Státní soud plní funkci ústavního soudu, který slouží ve sporech týkající se porušení práv garantovaných ústavou.⁷⁴

6.3.4 Územní správa a samospráva

Lichtenštejnsko se administrativně dělí na dva okresy a jedenáct obcí. Jedním okresem je Horní země odpovídající bývalému knížectví Vaduz, který zahrnuje šest obcí, Vaduz, Balzers, Triesen, Triesenberg, Schaan a Planken. Druhému okresu Dolní země, bývalé knížectví Schellenberg, náleží pět obcí, kterými jsou Eschen, Mauren, Gamprin, Ruggel a Schellenberg. Každá z obcí má samosprávné orgány, obecní rady, které se skládají ze zástupců dvou vládních koaličních stran.⁷⁵

6.4 Volební systém

Na celostátní úrovni se v Lichtenštejnsku volí pouze do parlamentu. Poslanci jsou voleni na základě poměrného volebního systému. Pro vstup do parlamentu je stanovena osmiprocentní omezovací klauzule. Země se dělí na dva volební obvody a využívá se

⁷³ KOŘÍNEK, V. *Ministáty Evropy*. 1. vyd. Krnov: Vladimír Kořínek, 2003. s. 80-81. ISBN 80-903184-0-1.

⁷⁴ *Liechtensteinisches Landesgesetzblatt* [online]. [cit. 2. března 2012]. LLV Government Portal. Dostupné z WWW. <<http://www.gesetze.li/DisplayLGBL.jsp?Jahr=1921&Nr=15>>.

⁷⁵ VEČEŘA, K. *Rakousko; Lichtenštejnsko*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1984. s. 214.

tzv. Haerova metoda volebního čísla. Těmi obvody jsou Oberland (Horní země), který má k dispozici 15 křesel a Unterland (Dolní země), který má 10 křesel.

Volit mohou všichni občané Lichtenštejnska, kteří dovršili osmnáct let a mají zde trvalé bydliště. Volební právo je všeobecné, přímé, rovné, tajné.⁷⁶

6.5 Politické strany

V Lichtenštejnsku se nacházejí tři relevantní politické strany, které mají zastoupení v parlamentu a jsou jimi Vlastenecká unie (VU), Pokroková občanská strana (FBP) a Svobodný seznam (FL). Od roku 1938, kdy bylo Lichtenštejnsko ohroženo expanzí nacistického Německa, byla vytvořena v parlamentu koalice dvou stran VU a FBP. Tato koalice vydržela do současnosti, přestože v některých volbách jedna ze stran získala absolutní většinu. Zástupce vítězné strany je jmenován předsedou vlády. Místními obyvateli jsou strany označovány barvami. VU je tzv. stranou červenou, která byla založena v roce 1936 a pravidelně vydává deník *Liechtensteiner Vaterland*. FBP je označována černou barvou, vznikla v roce 1918 a vydává noviny *Liechtensteiner Volksblatt*. Obě tyto strany VU a FBP se pohybují ve středu politického spektra. V opozici stojí mladá strana FL, která je orientovaná nalevo od středu a přiklání se k ochraně životního prostředí.⁷⁷

⁷⁶ *Liechtenstein (Landtag)* [online]. [cit. 3. března 2012]. Dostupné z WWW. <<http://www.wahlrecht.de/ausland/liechtenstein.html>>.

⁷⁷ KOŘÍNEK, V. *Ministály Evropy*. 1. vyd. Krnov: Vladimír Kořínek, 2003. s. 80-81. ISBN 80-903184-0-1.

7 KOMPARACE DVOU ZEMÍ

Komparativní neboli srovnávací metoda má zásadní význam pro společenské vědy a je přes určitá úskalí velmi cenným nástrojem poznání. Objektem komparace jsou komparované jednotky, tedy v mém případě politické systémy. U každé komparace je nutné vymezit si určitý cíl, vymezit okruh zemí, které budou komparovány, a definovat hledisko komparace. Rovněž je potřeba vymezit komparaci vzhledem k časové ose, nejčastější variantou využití srovnávací metody je synchronní komparace, kdy se jedná o srovnávání sledovaných prvků v různých politických systémech v daném časovém úseku. Mojí případovou studií je komparace politických systémů dvou německy mluvících zemí, Německa a Rakouska v současné době.

7.1 Případová studie politických systémů Německa a Rakouska

Tyto dvě země byly vybrány z důvodu podobnosti jejich politických režimů. Po podrobné analýze těchto dvou zemí se bude komparování týkat hlediska jejich politických režimů, ústavních principů, výkonné, zákonodárné a soudní moci, administrativního členění, volebních systémů a stranického systému. Srovnání vychází z informací, získaných především z tištěných zdrojů českých a německých a výjimečně z elektronických zdrojů. Spolková republika Německo má zhruba čtyřikrát větší rozlohu než Spolková republika Rakousko. Obě republiky jsou federativní, ale každá má jiný počet spolkových zemí, Německo jich má šestnáct a Rakousko devět. Tyto spolkové země jsou vysoce autonomní, každá spolková země má vlastní ústavu, zákonodárnou a výkonnou moc.

Z historického hlediska se nachází určité shody ve vývoji obou republik. Oba státy zažily nacistický režim, kdy bylo Rakousko připojeno k nacistickému Německu roku 1938. Po pádu nacistické moci byly obě země rozděleny do okupačních zón, do britské, sovětské, francouzské a americké. V Německu potom postupně v následujících letech došlo ke sloučení těchto tří okupačních zón a k vytvoření trizonie, v jejíž opozici stála sovětská okupační zóna. V roce 1949 byly vytvořeny dva německé státy, z trizonie vznikla Spolková republika Německo (SRN) a ze sovětské okupační zóny Německá demokratická republika (NDR). Postavením Berlínské zdi v roce 1961 se zpečetilo rozdělení Německa na západní a východní blok. Berlínská zeď byla dlouhá 165 km a 3,5 metrů vysoká, vždy po několika

metrech stála strážní věž. Obyvatelé z východních spolkových zemí nemohli vycestovat do západní části Berlína. Kdo se pokusil o překonání hranice, byl zastřelen. NDR byla oproti SRN zaostalá země se stagnujícím hospodářstvím a zemědělstvím a také zaostávala v sociální a ekonomické sféře. NDR neustále hledala legitimitu vlastní existence, která by odůvodňovala nutnost rozdělení státu před vlastními občany a navenek. Po pádu Berlínské zdi roku 1989 se obě tyto země sjednotily. Dne 3. října 1990 vznikla spojením NDR a SRN jednotná Spolková republika Německo. Naopak v Rakousku trval okupační režim do roku 1955 a od tohoto roku Rakouská republika získala zpět svou plnou suverenitu. Z těchto poznatků vyplývá, že Německo zažilo daleko rozsáhlejší historický vývoj státu než Rakousko.

Ústavy obou států jsou založeny na podobných principech. Německá ústava pochází z 23. května 1949 a rakouská z roku 1920. Tato ústava byla dvakrát novelizována. Německo funguje stejně jako Rakousko na demokratickém, republikánském a spolkovém principu, výjimku představuje sociální princip, který se podřizuje závaznému slibu státu zachovat důstojnost člověka. Rakousko má navíc princip republikánský, liberální, který zaručuje svobodu jednotlivcům a který garantuje princip dělby moci.

Obě země jsou parlamentní demokracií, která je založena na dvoukomorovém parlamentním systému. Výkonná moc je situována do rukou prezidenta a vlády, v jejímž čele stojí spolkový kancléř. Spolkoví kancléři jak Německa, tak Rakouska představují faktickou hlavu státu, mají víceméně stejné postavení. Německý kancléř, respektive kancléřka, je volen/a na návrh spolkového prezidenta Spolkovým sněmem většinou všech poslanců, v případném druhém a třetím kole navrhuje kandidáty sám Spolkový sněm. Naopak rakouský kancléř je jmenován do funkce prezidentem. Z toho vyplývá, že těžší je stát se německým kancléřem než kancléřem rakouským. Spolkoví prezidenti obou států mají slabé pravomoci, jedná se u nich pouze o reprezentativní a ceremoniální funkci, ke každému svému nařízení nebo opatření potřebují spolupodpis premiéra nebo příslušného ministra. Německý prezident je volen Spolkovým shromážděním na pět let a rakouský je volen přímou volbou na šest let. Rakouští občané mají povinnost oproti německým občanům volit prezidenta, jinak za neúčast při volbách jim může být udělena pokuta. Oba prezidenti mohou být voleni pouze na dvě funkční období. Rozdíl v jejich pravomocích se nachází například v tom, že německý prezident nezastává funkci vrchního velitele branné moci.

Zákonodárná moc obou států je tvořena dvoukomorovým parlamentem, přičemž v Německu je parlament tvořen dvěma samostatnými institucemi, kterými jsou Spolkový sněm a Spolková rada. Spolkový sněm je hlavním orgánem legislativní moci, který je volen přímou volbou na čtyři roky. Naopak Rakousko reprezentuje Národní rada a Spolková rada, které spolu nejsou přímo propojeny, ale komunikují spolu prostřednictvím spolkového kancléře či vlády. Národní rada je volena na základě proporčního principu také na čtyři roky. Spolkový sněm je tvořen přibližně třikrát větším počtem poslanců a má o trochu silnější postavení než Národní rada. Druhou komoru obou zemí představuje Spolková rada, která v Německé republice není volena, ale skládá se ze zástupců spolkových zemí. V Rakouské republice je volena nepřímou zemskými sněmy, ale také ji tvoří zástupci spolkových zemí. Je zajímavé, že v Německu ji reprezentuje 69 poslanců a v Rakousku 62, ačkoliv Německo je o hodně větší zemí a má o sedm spolkových zemí více než Rakousko. Spolková rada v Německu disponuje většími pravomocemi než v Rakousku, protože musí schvalovat všechny úpravy Základního zákona dvoutřetinovou většinou.

Soudní moc v Německu má v rukou Spolkový ústavní soud, který se sestává ze šestnácti soudců, kteří jsou voleni Spolkovým sněmem a Spolkovou radou. V Rakousku je soudní moc v rukou dvou institucí, a to Správního soudního dvora a Ústavního soudního dvora, skládajícího se z čtrnácti soudců jmenovaných Národní radou, Spolkovou radou a spolkovým prezidentem. V Rakousku se nachází navíc nezávislá instituce ombudsman, který se zabývá mimořádnou kontrolou správy. Rakousko disponuje většími pravomocemi ohledně soudnictví.

Volební systém funguje v obou zemích na základě proporčního principu, avšak v Německu je výrazně personalizován, proto je mnohdy přiřazován ke smíšenému volebnímu systému, každý německý volič disponuje dvěma hlasy, prvním přímo volí jednoho z kandidátů a druhý přiděluje konkrétní politické straně. V Rakousku se také jedná o velmi výrazný proporční princip oproti jiným státům. Aktivní volební právo ve Spolkové republice Německo je od osmnácti let a ve Spolkové republice Rakousko až od devatenácti let.

Co se týká stranického systému, v Německu i v Rakousku se jedná o umírněný pluralismus se silným postavením politických stran. Ve Spolkové republice Německo se vyskytuje pět relevantních stran s vysokou stabilitou, která je výsledkem poválečného vývoje. Dominantními stranami, které jsou voleny preferenčně, jsou pravicová CDU, CSU,

levicová SPD, pravcová FDP a Strana zelených. Současnou koalici představuje pravcová CDU/CSU. V Rakousku se v průběhu let střídala vláda pravice a levice, nyní se zde nachází čtyři relevantní strany s převažující levicí. Preferenčně volenými stranami jsou stredo-levicová SPÖ, ÖVP, pravcová FPÖ a Strana zelených. Současnou koalici tvoří stredo-levicová SPÖ a ÖVP. V Německu převažují tedy pravcové strany a v Rakousku spíše levicové. V obou zemích se nachází stejná strana, a to Strana zelených.

Politický systém v Německé a Rakouské republice není dokonalý, žádný politický systém není dokonalý. Oba systémy mají své výhody a nevýhody. Z komparace těchto dvou zemí plyne, že Německá a Rakouská republika mají velmi podobný politický režim, podobné orgány jednotlivých mocí, obdobný volební a stranický systém. Nepatrný rozdíl se například nachází v Německu, které má o něco větší pravomoci v legislativě a naopak Rakousko v soudní moci. Rozdíly v jejich politických systémech budou patrné vždy, protože se jedná sice o národ mluvící stejnou řečí, ale mající ne úplně stejný historický vývoj. Obě země jsou ovlivněny rozličnými politickými i společenskými událostmi běhu dějin v minulosti i současnosti.

ZÁVĚR

Německo a Rakousko je federativní parlamentní republikou skládající se ze spolkových zemí. Švýcarsko představuje specifický případ mezi politickými systémy, jedná se o konfederaci a polopřímou parlamentní demokracii, skládající se z kantonů. Lichtenštejnské knížectví je konstituční dědičnou monarchií s demokratickým a parlamentním podkladem, stejně jako Lucembursko. Lucembursko je jediným velkovévodstvím na světě. Z toho vyplývá, že Německo a Rakousko mají podobný typ politického režimu a Lichtenštejnsko s Lucemburskem rovněž, pouze Švýcarsko je zcela odlišným typem.

Ústava každého státu vyšla v různém roce. Nejstarší ústavu má Švýcarsko z roku 1848, poté Lucembursko z roku 1868, rakouská vyšla v roce 1920, o rok později vyšla v Lichtenštejnsku a nejmladší ústava se nachází v Německu pocházející z roku 1949. Švýcarsko je nejdéle existujícím státem na republikánské bázi. Ve Švýcarsku a v Lucembursku byl klíčovou událostí Vídeňský kongres z roku 1815, díky němu byly oba státy prohlášeny jako samostatné a Lucembursko dokonce povýšilo na velkovévodství. V Německu a Rakousku se nachází největší shoda v jejich historickém vývoji. Obě země si prošly nacistickým režimem a byly rozděleny do čtyř stejných okupačních zón. Německo s Lucemburskem se v roce 1952 staly zakládajícími státy Evropské unie, roku 1995 přistoupilo Rakousko. Švýcarsko s Lichtenštejnskem nejsou součástí Evropské unie. Všechny německy mluvící země jsou součástí Schengenského prostoru, který zaručuje volný pohyb osob, zboží, služeb a kapitálu přes hranice, aniž by musely projít hraniční kontrolou. Německo s Lucemburskem se stalo jeho součástí v roce 1995, Rakousko v roce 1997, Švýcarsko v roce 2008 a Lichtenštejnsko v roce 2011.

Hlavu státu v Německu a Rakousku představuje prezident, který má slabé postavení ve státě, vykonává pouze reprezentativní funkci. Veškerou výkonnou moc má v rukou vláda, v jejímž čele stojí kancléř. Momentálně nastal nečekaný zvrat v německé vládě, kdy německý prezident Christian Wulff v únoru 2012 podal demisi z důvodu korupční aféry. Nově zvoleným německým spolkovým prezidentem je od 18. března Joachim Gauck, který je prvním prezidentem pocházející z bývalé NDR. Ve Švýcarsku neexistuje individuální hlava státu, ale stát reprezentuje kolektivní hlava státu, kterou je Spolková rada skládající se ze sedmi členů a každý rok se jeden z členů stane spolkovým prezidentem.

V Lichtenštejnsku a Lucembursku je hlavou státu monarcha, v Lichtenštejnsku je to kníže a v Lucemburku velkovévoda. Na rozdíl od Lucemburska má monarcha v Lichtenštejnsku poměrně rozsáhlé pravomoci.

U zákonodárné moci v Německu, Rakousku a Švýcarsku se jedná o bikamerální parlament. Přičemž Švýcarsko má symetrické pravomoci obou komor a nesoudržné stranické složení komor, z toho vyplývá, že Švýcarsko má velmi silný bikameralismus. Německo s Rakouskem má asymetrické a nesoudržné komory, tedy se jedná o středně silný bikameralismus. Švýcarský parlament tvoří Národní rada, která zastupuje lid, a Stavovská rada zastupující zájmy kantonů. Německý parlament je tvořen dvěma samostatnými institucemi, Spolkovým sněmem a Spolkovou radou. Rakouský parlament se skládá z dvou komor, které nejsou spolu propojeny a komunikují pouze prostřednictvím vlády či kancléře, z Národní rady a Spolkové rady. Spolková rada jak v Německu, tak v Rakousku je utvořena ze zástupců spolkových zemí. Parlamenti Lichtenštejnska a Lucemburska jsou unikamerální. V Lucembursku ho zastupuje Poslanecká sněmovna a v Lichtenštejnsku Zemský sněm. Obě tyto komory jsou voleny na základě poměrného volebního systému.

Nejvyšší instancí vykonávající soudní moc v Německu je Spolkový ústavní soud, v Rakousku Správní soudní dvůr a Ústavní soudní dvůr. Soudci obou zemí jsou voleni parlamentem, jen v Rakousku ještě navíc spolkovým prezidentem. Švýcarskou nejvyšší soudní instancí představuje Spolkový soud, který jen volen Spolkovým shromážděním. V Lichtenštejnsku jsou soudci jmenováni knížetem na návrh parlamentu a v Lucembursku velkovévodou.

Německá republika je složena z šestnácti spolkových zemí, rakouská z devíti. Federální uspořádání Švýcarské konfederace se rozkládá mezi tři roviny, kterými jsou spolek, kantony, obce. Švýcarsko se skládá z 26 kantonů. Lucembursko je tvořeno z tří distriktů, které se dále člení na dvanáct kantonů. Jelikož je Lichtenštejnsko velmi malou zemí, administrativně se dělí jen na okresy a obce.

Všechny země mají volební proporční systém, který je zejména obzvlášť výrazný v Rakousku. Ale ve Švýcarsku se jedná o specifický případ, protože má úplný poměrný volební systém. Vysoký stupeň personalizace se nachází ve volebním systému v Německu, Lichtenštejnsku a Lucembursku. Občané všech zemí mají aktivní volební právo od osmnácti let, pouze výjimku představuje Rakousko, kde mohou volit až občané starší devatenácti let. Povinná volební účast všech voličů je v Rakousku a v Lucembursku.

Vznik Lichtenštejnského stranického systému v roce 1918 ovlivnil jeho politický systém. Politický systém a vývoj Lichtenštejnska je v rukou především dvou stran FBP a VU, které tvoří velkou koalici od roku 1938 až dosud díky ideové blízkosti a pohybují se ve středu politického spektra. Díky vysoké 8% omezovací klauzuli není umožněn vstup do parlamentu mnoha stranám a nachází se tam zastoupení pouze tří stran, avšak stranický systém se pomalu blíží k bipartismu. Lucemburský stranický systém lze považovat za typ dvou a půl strany. V případě Německa a Rakouska se jedná o umírněný pluralismus se silným postavením politických stran. Naopak ve Švýcarsku nemají politické strany silné postavení. Švýcarský stranický systém je velmi fragmentovaný a netvoří vládní koalici, a to díky zvláštnímu volebnímu systému.

Je těžké srovnávat tyto státy, když je každý jiný. Každý stát je v něčem neobyčejný a zajímavý. I když každý stát zažil jiný historický vývoj, má jinou historickou tradici, stále se nachází určité shody v jejich politických systémech.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literární zdroje

1. *Das Politische System in Österreich*. Wien: Bundespressdienst, 1994. 31 s.
2. DVOŘÁKOVÁ, V. *Základní modely demokratických systémů: komparace politických systémů*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2008. 255 s. ISBN 978-80-245-1357-7.
3. EGNER, A., MISENTA, G. *Politische Systeme in Deutschland*. 1. vyd. Hannover: Hermann Schroeder, 1979. 144 s. ISBN 3-507-10269-2.
4. FIALA, P. *Politický systém Spolkové republiky Německo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. 136 s. ISBN 80-210-0907-1.
5. *Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland*, Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung, 1992. 95 s.
6. GRUNER, E., JUNKER, B. *Bürger, Staat und Politik in der Schweiz*. 2. vollständig neubearb. Aufl. Basel: Lehrmittelverlag Basel-Stadt, 1972. 200 s.
7. HOMOLKOVÁ, B. *Realie německy mluvících zemí*, 2. rozš. vyd. Plzeň: Fraus, 1998. 116 s. ISBN 80-7238-038-9.
8. HULICIUS, E. *Lucembursko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2008. 111 s. ISBN 978-80-7277-341-1.
9. CHMELA, J. *Švýcarsko, Lichtenštejnsko*. 1. vyd. Praha: Pressfoto, 1984. 224 s.
10. JUSTOVÁ, H. *Deutschsprachige Länder*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 1992. 55 s. ISBN 80-901070-3-6.
11. KLOKOČKA, V. *Ústavy států Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Linde, 1997. 788 s. ISBN 80-7201-056-5.
12. KOŘÍNEK, V. *Ministáty Evropy*. 1. vyd. Krnov: Vladimír Kořínek, 2003. 129 s. ISBN 80-903184-0-1.
13. LICHOWSKI, H., SLADEČEK, E. *Politische Bildung und Recht*. 7. vyd. Wien, 1998. 351 s. ISBN 3-85207-946-2.
14. PATZELT, W. J. *Politika, politologie, vzdělávání: česko-německé příspěvky*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1996. 212 s. ISBN 80-7044-145-3.

15. PEČNIKOV, B. A. *7+1 nejmenších v Evropě*. 1. vyd. Praha: Lidové nakladatelství, 1989. 179 s. ISBN 80-7022-035-X.
16. *Rakousko: zeměpisný, hospodářský, politický a kulturní přehled*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1952. 65 s.
17. ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. 2. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. 275 s. ISBN 80-7079-994-3.
18. ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů II*. 3. přeprac. vyd. Praha: Oeconomica, 2004. 230 s. ISBN 80-245-0757-9.
19. SCHAFFER, F. *Abriß der Schweizergeschichte*. 12. Aufl. Frauenfeld und Stuttgart: Huber, 1979. 154 s. ISBN 3-7193-0430-2.
20. ŠAUER, J. *Německá otázka v evropské politice*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2005. 247 s. ISBN 80-245-0940-7.
21. VAŘEKA, M. *Lichtenštejnsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2010. 189 s. ISBN 978-80-7277-461-6.
22. VEČEŘA, K. *Rakousko; Lichtenštejnsko*. 1. vyd. Praha: Olympia, 1984. 221 s.

Elektronické zdroje

1. *Liechtenstein (Landtag)* [online]. [cit. 3. března 2012]. Dostupné z WWW: <<http://www.wahlrecht.de/ausland/liechtenstein.html>>.
2. *Liechtensteinisches Landesgesetzblatt* [online]. [cit. 2. března 2012]. LLV Government Portal. Dostupné z WWW: <<http://www.gesetze.li/DisplayLGBL.jsp?Jahr=1921&Nr=15>>.
3. *Lucembursko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 19. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucembursko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000949/>>.
4. *Německo: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 6. listopadu 2011]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/nemecko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000636/?rtc=1>>.

5. *Politický systém* [online]. [cit. 3. listopadu 2011]. Fakta o Německu. Dostupné z WWW: <<http://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/cz/inhaltsseiten-home/cisla-a-fakta/politicky-system.html>>.
6. *Politický systém Lucemburska* [online]. [cit. 23. února 2012]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/436/sekce/politicky-system-lucemburska/>>.
7. *Politický systém Rakouska* [online]. [cit. 29. prosince 2011]. Euroskop.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/381/sekce/politicky-system-rakouska/>>.
8. *Švýcarsko: Vnitropolitická charakteristika* [online]. [cit. 2. února 2012]. BusinessInfo.cz. Dostupné z WWW: <<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/svycarsko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000681/>>.
9. VOŽENÍLKOVÁ, Marcela. *Komparace volebních systémů evropských ministrátů, Případová studie Lucemburska a Lichtenštejnska* [online]. Brno, 2011 [cit. 23. února 2011]. 39 s. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Fakulta sociálních studií. Dostupné z WWW: <http://is.muni.cz/th/342791/fss_b/Bc_prace.pdf>.